

Latviešu valodas
aģentūra

Ceļvedis pedagogiem darbam ar reemigrantu bērniem

Ceļvedis
pedagogiem
darbam ar
reemigrantu
bērniem

Latviešu valodas
aģentūra

2021

Izdevuma ISBN 978-9984-829-90-6

Izdevuma UDK 37.06

Izdevuma autorzīme: Ce450

Ceļvedis pedagogiem darbam ar reemigrantu bērniem

Rīga: LVA, 2021, 48 lpp.

Materiālā apkopotie ieteikumi ir veidoti kā praktiski padomi skolotājam. Aktuāli jautājumi aplūkoti no skolēna sajūtu un vajadzību skatpunkta. Ceram, ka ceļvedis būs noderīgs ikvienam, kurš vēlas pozitīvi risināt situācijas, kas saistītas ar reemigrantu bērnu atgriešanos Latvijas skolu vidē. Ieinteresēta attieksme, uz sadarbību vērsta rīcība un profesionāla atbildība – vērtības, kas palīdz sasniegt vēlamo rezultātu.

Projekta vadītāja Ērika Pičukāne

SATURS

Priekšvārds	5
I. Ieteikumi pedagogiem	
1. Sveiki, skolotāj! Es esmu nesen atgriezies no ārzemēm, un tādu kā es ir daudz	7
<i>I. Griškēviča, I. J. Mihailovs, K. Mārtinsone</i>	
2. Kā iekļaut reemigrējušus skolēnus klasē	13
<i>B. Martinsone, D. Grosa, K. Beinerte, I. Ozola-Cīrule</i>	
3. Izglītojamie no ārvalstīm Latvijas izglītībā	20
<i>I. J. Mihailovs</i>	
4. Skolotāj, iekāp cita korpēs!	24
<i>I. Groza</i>	
II. Izglītības pieredze Latvijā un ārvalstīs	
5. Mans pieredzes stāsts: atgriežoties Latvijā	28
6. Pret citiem izturies tā, kā gribētu, lai izturas pret tevi	30
<i>L. Ozola</i>	
7. Pamatskolas Anglijā	33
<i>O. Cara</i>	
8. Izglītība Vācijā	37
<i>I. Ozola-Cīrule</i>	
9. Ko darīt, ja klasē mācās skolēns, kas līdz šim dzīvojis un mācījies arābu zemēs	39
<i>I. Kleinhofa</i>	

PRIEKŠVārds

Kā norādīts krājumā ievietotajā publikācijā: „Katru gadu aptuveni 800 ģimeņu atgriežas uz dzīvi Latvijā. Reemigrējošo¹ skolēnu skaits Latvijas izglītības iestādēs pieaug: 2015./2016. mācību gadā tie bija 664 skolēni, 2017./2018. mācību gadā 835 skolēni, bet 2019./2020. gadā jau 1680 skolēnu. Vairāk nekā 75 % Rīgas pašvaldības izglītības iestādēs pēdējo trīs gadu laikā ir mācījušies reemigrējuši skolēni. Visvairāk reemigrantu ir no Lielbritānijas, Vācijas, Īrijas, Krievijas, Norvēģijas, ASV.”

Kā labāk iekļaut un atbalstīt bērnus, kas pēc atgriešanās Latvijā sāk mācības skolā, kā skolotājiem sadarboties ar reemigrējušajām ģimenēm – ieteikumi, pārdomas un noderīga informācija atrodama ceļvedī Latvijas skolu pedagogiem. Ceļveža saturs veidots tā, lai ieteikumi, pirmkārt, palīdzētu reemigrantu bērniem vieglāk integrēties jaunajā mācību vidē un, otrkārt, palīdzētu pašiem skolotājiem, kuri vēlas izprast savus skolēnus, uzzināt ko vairāk par izglītojamajiem un viņu pieredzi.

Ceļveža tapšanā tika iesaistīti augstskolu docētāji un pētnieki, cilvēki, kas ikdienā saskaras ar reemigrācijas problēmām, psiholoģe, skolēns, kurš atgriezies un mācās Latvijā, diasporā dzīvojošie, kā arī tie, kas jau pārcēlušies uz Latviju, piemēram, no arābu valstīm. Lielu palīdzību materiālu tapšanā sniegusi pētniece Daina Grosa, kuras dzīves pieredze Austrālijā un Latvijā ļauj uz skolēnu reemigrantu iekļaušanās procesu paraudzīties gan no pedagoga, gan vecāku skatpunkta.

Ceram uz draudzīgu sarunu ar pedagogu.

Ceram, ka šī informācija palīdzēs un atvieglos skolotājam ikdienas darbu.

Latviešu valodas aģentūras metodiķe

Ērika Pičukāne

¹ Terminu „reemigrācija” un „reemigrants” nozīme ir vienāda ar sabiedrībā un valstiskā līmenī lietotajiem terminiem „reemigrācija” un „reemigrants” – abi tiek izmantoti, lai raksturotu vienu un to pašu procesu – iedzīvotāju atgriešanos valstī, no kuras tie emigrējuši (izbraukuši).

Ceļvedī izmantota Latvijas Nacionālajā terminoloģijas portālā *Termini.gov.lv* ieteiktā terminoloģija.

Sk. arī Baltiņš, M., Krastiņš, M. Jaunvārdi latviešu valodā. *Domuzīme: 5 gadi*. Literatūra, publicistika, vēsture. IR, Nr. 2019, 80. lpp.

I.

Ieteikumi
pedagogiem

1. SVEIKI, SKOLOTĀJ!

Es esmu nesen atgriezies no ārzemēm, un tādu kā es ir daudz.

Katru gadu aptuveni 800 ģimeņu atgriežas uz dzīvi Latvijā.

Reemigrējošo skolēnu skaits Latvijas izglītības iestādēs pieaug:

- 2015./2016. mācību gadā tie bija 664 skolēni,
- 2017./2018. mācību gadā – 835 skolēni,
- bet 2019/2020.gadā – jau 1680 skolēnu.

Vairāk nekā 75% Rīgas pašvaldības izglītības iestāžu pēdējo trīs gadu laikā ir mācījušies reemigrējuši skolēni.

Visvairāk reemigrantu ir no: Lielbritānijas, Vācijas, Īrijas, Krievijas, Norvēģijas, ASV (valstis norādītas dilstošā secībā pēc reemigrantu skaita).

Mēs esam dažādi, jo reemigrējis skolēns var būt:

- persona, kura dzīvojusi ārvalstīs neilgi (vai tikai dažus gadus);
- persona, kura ārzemēs dzīvojusi ilgi, pat vairāk nekā desmit gadu;
- persona, kura dzimusi ārvalstīs (Latvijas pilsonis/pastāvīgais iedzīvotājs) un kam atgriešanās ir pirmā tikšanās ar dzimteni;
- persona, kurai dzimtā valodā ir latviešu, krievu, angļu vai kāda cita;
- persona, kur ģimenē ikdienas saziņā vienlaikus izmanto divas vai pat vairākas valodas;
- persona, kura skolā ir mācījusies citā valodā, nekā izmanto saziņai ģimenē.

Tomēr mūs visus vieno:

- neziņa, nedrošība, trauksme un bailes no nezināmā;
- apmulsums, sastopoties ar atšķirībām sabiedrības uzvedības kultūrā un tradīcijās (tām, kas apgūtas mītnes zemē, un ar jaunajām Latvijā – cits sociālo prasmju kopums attiecību veidošanā);
- vecumgrupas saskarsmes kultūras, komunikācijas paradumu, jauniešu slenga un savstarpējās attiecības regulējošo uzvedības noteikumu nepietiekama pārzināšana;
- nepietiekamas latviešu valodas zināšanas un prasme, un līdz ar to grūtības uztvert mācību priekšmetu saturā lietotos terminus un jēdzienus.

Papildus mācībām emocionālu slodzi rada adaptēšanās jaunajai videi:

- piemērošanās jaunajam mācīšanas un mācīšanās stilam;

- mācību prasību izpratne un sadarbības ar skolotāju izveide;
- saiknes starp mācību priekšmetu standartiem un saturu izpratne;
- sagatavotības un snieguma līmeņa novērtēšanas kritēriju izpratne;
- pielāgošanās komunikācijas veidam ar skolasbiedriem un skolotājiem;
- atšķirību starp latviešu valodas apguves vajadzībām un mācību metodikas specifiku skolā uztvere;
- svešvalodas un dzimtās valodas zināšanu un prasmju proporcijas izzināšana.

Es sagaidu, ka skolotājs izrādīs interesi par situāciju, kādā atrodos:

- atbalstīs mani un būs draudzīgs;
- uzklaussīs un uzticēsies, ļaus uzņemt atbildību;
- pastāstīs, kas mani gaida jaunajā klasē un skolā;
- kaut nedaudz būs iepazinis manu mītnes zemi;
- gribēs noskaidrot ko vairāk par manu mācību pieredzi, interesēm un dzīvi mītnes zemē;
- iesaistīsies sarunā un centīsies izprast manus uzskatus un vērtības;
- sapratīs, ka manas latviešu valodas zināšanas un prasmes nevar būt ideālas, un būs iecietīgs pret nepilnībām (gramatikā, vārdu krājuma izvēlē un stilistikā);
- pievērsīs papildu uzmanību manām mācībām, veltīs laiku individuālam darbam;
- pastāstīs par nerakstītajām sabiedrības uzvedības un jauniešu saskarsmes kultūras normām;
- sadarbosies...

Izprast

Atbalstīt

Uz klausīt

Saprast

Atzīt

atšķirīgo

Es zinu, ka reizēm ar atšķirīgo mēs varam nokaitināt citus, un apkārtējiem var šķist, –

- uzdodam pārāk daudz jautājumu;
- esam izlutināti, jo atļaujamies diskutēt un izteikt citādus viedokļus;
- aizvainojoši norādām, kas skolā vai mācību un audzināšanas procesā varētu būt uzlabojams;
- gribam īpašu attieksmi, pieeju un atlaides vērtējumus;
- uzņemamies vairāk atbildības, nekā varam paveikt;
- tik labi pārzinām svešvalodu, ka mums nevar būt grūtību gramatikā vai tulkošanā.

Tomēr mūsu mācību vēlmes ne ar ko neatšķiras no klasesbiedru vajadzībām.

Man būtu vieglāk iekļauties mācību procesā, ja skolotājs:

- atzītu atšķirīgo, salīdzinot ar tiem skolēniem, kuri ir uzauguši Latvijā un iekļāvušies sabiedrībā;
- mani ievadītu mācībās pakāpeniski, dodot individuālus un piemērotus uzdevumus;
- kādu laiku pēc atgriešanās Latvijā, kamēr notiek adaptācija, vairāk pielietotu formatīvo vērtēšanas sistēmu (arī novērtējot manas kompetences konkrētā mācību priekšmetā);

- pastāstītu par skolas sistēmu, specifiku, vērtēšanas kritērijiem, mācību stundu dažādību un skolas pasākumiem, kā arī citiem būtiskiem ikdienas jautājumiem;
- iepazīstinātu un izsniegtu man arī tās mācību grāmatas un materiālus, ar kuriem strādā klase, pat tad, ja man tie sākumā nav jāizmanto;
- palīdzētu man dažādos organizatoriskas dabas jautājumos: paskaidrotu, kur un ko var paņemt, kas atrodams bibliotēkā, kur, kas un kurā brīdī jāieraksta, ko un kurā stundā dara utt.;
- izmantotu manas svešvalodas prasmes kā mācību resursu, piemēram, ļaujot man palīdzēt klases vai skolasbiedriem;
- būtu gatavs darbam bilingvāli (latviešu un skolēna mītnes zemes vai ģimenes valodā, piemēram, – angļu, vācu, krievu valodā) vai izmantotu bilingvāla asistenta (pedagoga palīga) atbalstu;
- visos iespējamajos veidos sekmētu manu latviešu valodas prasmju pilnveidi;
- izmantotu manas stiprās puses kā pamatu tālākai attīstībai. Plašas iespējas piedāvā mācību priekšmeti, kuros valodas prasmei ir sekundāra nozīme, – vizuālā māksla, mūzika, sports, mājturība un tehnoloģijas, matemātika;
- piedāvātu uzdevumus, kuru izpildē nepieciešama mana iepriekšējā pieredze un zināšanas, piemēram, ģeogrāfijā, klasei mācoties par attiecīgo valsti vai reģionu, aicinātu mani būt eksperta lomā;
- informētu ēdnīcas darbiniekus par maniem ēšanas paradumiem.

Iepazīstināt
Iedrošināt
Izskaidrot
Pārlicināties
Pieņemt

Iekļauties klases un skolas kolektīvā būtu vieglāk, ja skolotājs:

- rūpīgi pārdomātu, kā es tieku iepazīstināts ar jaunajiem klases un skolas biedriem. Piemēram, tā vietā, lai uzsvērtu manu nezināšanu vai trūkumus, sakot: „Viņš neprot latviešu valodu,” – teiktu: „Viņš runā persiešu un angļu valodā, bet latviešu valodu vēl mācās.”;
- iepazīstinot mani ar skolasbiedriem, pastāstītu viņiem kaut ko par manu mītnes zemi;
- iepazīstinātu mani ar skolas personālu – dežurantiem, ēdnīcas darbiniekiem, apsardzi, skolas psihologu, citiem skolotājiem;
- iesaistītu citus izglītības profesionāļus, kas varētu sniegt man atbalstu: skolas psihologu, sociālo pedagogu, speciālo pedagogu, pedagoga palīgu, karjeras konsultantu. Jo vairāk ieinteresētu cilvēku, jo labākas izredzes veiksmīgi adaptēties jaunajā vidē;
- atrastu klasē tos skolēnus (draugus, palīgus), kuri prot manu mītnes zemes valodu un vēlas man palīdzēt ātrāk iekļauties jaunajā kolektīvā;
- uzsvērtu tās priekšrocības, kas rodas, ja klasē mācās skolēns, kurš iepriekš dzīvojis citā valstī;
- iedrošinātu mani strādāt grupā un kopā izstrādāt projektus ar skolasbiedriem;
- paskaidrotu klasesbiedriem, ka latviešu valodu nav nemaz tik viegli apgūt, ja ilgāku laiku lietota cita valoda – svešvaloda – vai pat nav zināms latīņu alfabēts;
- mudinātu manus klasesbiedrus iemācīties dažus vārdus (*labdien, paldies* u. c.) manas mītnes zemes valodā;
- iesaistītu klasesbiedrus manā latviešu valodas apguves procesā.

Man izdotos mazināt trauksmi un stresu, ja skolotājs:

- ar savu rīcību demonstrētu pozitīvu attieksmi, radot sajūtu, ka esmu pieņemts;
- labvēlīgā emocionālā gaisotnē veidotu ar mani dialogu, mēģinot izprast manu pieredzi;
- noskaidrotu, kā es vēlētos, lai mani uzrunā, un izmantotu šo uzrunas formu;
- runātu lēni, skaidri atdalot vārdus vienu no otra, uzsverot svarīgāko, atkārtojot sacīto, izmantojot ķermeņa valodu (žestus, mīmiku), nepieciešamo demonstrējot, mainot runas ātrumu un intonāciju, kā arī izmantotu dažādus citus palīg līdzekļus;
- iesaistītos dialogā par manu kultūrpiederību un noskaidrotu manas vajadzības, dzīvojot Latvijas sociālajā un kultūras telpā;
- izceltu manas prasmes, liekot saprast, ka ir arī kas tāds, ko tieši es ļoti labi zinu un/vai protu;
- izskaidrotu skolas noteikumus, piemēram, kad un kā jāierodas klasē, skolā, kā jāsasveicinās, kā jāuzvedas klasē, kā ir pieņemts un kā nav pieņemts rīkoties Latvijas skolā;
- iepazīstinātu ar skolas ēku un tradicionālajiem maršrutiem – uz ēdnīcu, sporta zāli, mūzikas kabinetu utt.;
- pirms skolēnu brīvdienām pārliecinātos, ka esmu sapratis, kad jāatsāk mācības;
- vienmēr paturētu mani savā redzeslokā un iesaistītu kaut vai nelielu uzdevumu izpildē (personiska attieksme un uzmanība īpaši vajadzīga ir sākumskolas posmā);
- pieņemtu manas klusēšanas periodu un dotu laiku aprast ar jauno situāciju;
- dotu iespējas man izteikt savas bažas par ārpusstundu pasākumiem un uzdot jautājumus. Vairāk informācijas mums nepieciešams par pārgājieniem dabā, dalību talkās, par svētku pasākumu norisi u. tml.;
- klases stundās un sociālo zinātņu jomas priekšmetu stundās iekļautu aktivitātes par dažādības, piederības un kultūru mijiedarbības jautājumiem, kas palīdz apjaust, ka ikvienam cilvēkam var būt vairākas identitātes, ko veido tautība, dzimtene, reliģiskā piederība, sociālās lomas un citi aspekti.

**Jo vairāk
ieinteresētu
cilvēku, jo
labākas izredzes
veiksmīgi
adaptēties
jaunajā vidē.**

Man var palīdzēt skolas psihologs, kurš:

- veicot psiholoģisko izpēti, var ieteikt pedagogiem un vecākiem nepieciešamos atbalsta pasākumus mācību un audzināšanas procesa īstenošanai;
- sniedz psiholoģisku atbalstu, skolēnam iekļaujoties klases kolektīvā;
- informē un konsultē pedagogu par konkrētā gadījumā nepieciešamo skolotāja rīcību, lai reemigrējušais skolēns veiksmīgāk integrētos klasē un vienaudžu grupā, lai tiktu sekmēta viņa sadarbība ar vienaudžiem un veidotos pozitīvas attiecības ar skolasbiedriem;
- konsultē un sniedz atbalstu bērna vecākiem un/vai likumiskajiem pārstāvjiem par jautājumiem, kas saistīti ar bērna integrēšanos izglītības iestādē, klasē vai grupā;
- palīdz mazināt un/vai novērst mācību un audzināšanas procesa emocionālās, kognitīvās, uzvedības vai saskarsmes grūtības, kā arī veicina skolēna izaugsmi;
- sadarbojas ar vecākiem un/vai likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citiem speciālistiem, kuri iesaistīti aktuālo problēmu risināšanā.

Mani vecāki varētu man palīdzēt labāk, ja skolā:

- informētu vecākus par Latvijas izglītības sistēmu un skolas mācību un audzināšanas procesu saprotami un viegli uztveramā formā;
- adaptācijas posma sākumā dotu iespēju vecākiem novērot mācību procesu un, ja nepieciešams, piedalīties mācību stundās;
- organizētu vecākiem tikšanos ar klases audzinātāju un mācību priekšmetu skolotājiem, pirms bērns uzsācis mācību gaitas;
- organizētu iepazīšanās pasākumu, kurā piedalās klases audzinātāja, reemigrējušā skolēna ģimene, klasesbiedri un viņu vecāki;
- notiktu regulāras tikšanās ar vecākiem, lai informētu viņus par bērnu sasniegumiem;
- izskaidrotu vecākiem mācību sākuma un beigu laikus, informētu par mācību organizāciju, prasībām, pārbaudījumu formu, mājasdarbu izpildes prasībām, vērtēšanas sistēmu, iepazīstinātu ar nepieciešamajiem mācību materiāliem;
- palīdzētu vecākiem orientēties plašajā interešu izglītības piedāvājumu klāstā un izvēlēties skolēna interesēm atbilstošāko jomu;
- norādītu interneta saites, kur atrodami papildmateriāli un resursi latviešu valodas apguvei;
- iesaistītu manus vecākus, piemēram, interešu izglītības nodarbībās u. tml.;
- interesētos par manām īpašajām vajadzībām.

Skolotāj, jūs saprastu mani labāk, –

- pilnveidojot profesionālo kompetenci starpkultūru komunikācijasursos;
- izzinot manas mītnes zemes sociokultūras un valodas noteiktās verbālās komunikācijas formas;
- iepazīstoties ar manas mītnes zemes kultūru, ēšanas ieradumiem, apģērbu, tradīcijām, reliģiju, priekšstatiem par dzimumu lomām, attieksmi pret varas nesējiem (t. sk. pedagogiem, administrāciju), laika un precizitātes uztveri, izpratni par pieklājīgu attālumu starp sarunbiedriem, žestu valodas un mīmikas lietojumu u. c.

Lūdzu, saprotiet, ka:

- reemigrējušu skolēnu iekļaušanā svarīgs ir skolas atbalsts – izglītības iestādes personāla sadarbība;
- klases audzinātājam ir jāreķinās ar papildu laika un emocionālo resursu ieguldījumu;
- skolotājam ir jāsaprot skolēnā vēlme mācīties, jāveicina mācību motivācija, ieinteresētība;
- reizēm abām pusēm trūkst zināšanu un izpratnes par otru kultūru, tradīcijām, uzvedību, vidi, dzīvesveidu;
- jāveicina pozitīva saskarsmes pieredze starp reemigrējušo skolēnu un pārējiem klasesbiedriem;
- liela nozīme ir pedagogu kolektīva prasmei un vēlmei veidot iekļaujošu sadarbību ar reemigrējušo skolēnu;
- adaptācijas periodā nepieciešams piesaistīt skolas psihologu.

ATBALSTA MATERIĀLI IR PIEEJAMI:

Izglītības attīstības centra tīmekļvietnē:

- <http://www.iac.edu.lv/pieredzes-izplatisana/izdevumi/macibu-metodiskais-materials-starpkulturu-saskarsme/>
- <http://www.iac.edu.lv/pieredzes-izplatisana/izdevumi/atbalsta-materials-skolotajiem-saskarsme-daudzveidiba-untolerance/>

Latviešu valodas aģentūras tīmekļvietnēs:

- <http://maciunmacies.valoda.lv/>
- <http://maciunmacies.valoda.lv/metodiskie-materiali/diasporai-un-imigrantiem>
- www.sazinastilts.lv
- http://valoda.lv/Izglitiba/Egramatas/1159/mid_725

Nevalstiskās organizācijas „Patvērums „Drošā māja”” tīmekļvietnē:

- <http://www.integration.lv/lv/izglitiba>

Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta tīmekļvietnē:

- <http://www.iksd.riga.lv/public/58606.html>

Rīgas Izglītības un informatīvi metodiskā centra tīmekļvietnē:

- http://www.riimc.lv/lv_projekts-es-runaju-latviski,464.html

Sabiedrības integrācijas fonda tīmekļvietnē:

- http://www.sif.lv/images/files/SIF/starpkulturu_kom/2013/infografika/imigranti_gala.pdf
- http://www.sif.lv/images/files/SIF/starpkulturu_kom/2013/STARPKULTURU_KOMUNIKACIJA_lv.pdf

Valsts izglītības satura centra tīmekļvietnē:

- http://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_atb_komanda_skola.pdf

LITERATŪRA

Grāvīte, I., Niedre, R., Mihailovs, J. I. (2020) *Metodiskās rekomendācijas psihologa profesionālajai darbībai izglītības iestādē* [tiešsaiste].

Rīga: NordLynx [skatīts 27.01.2021].

Pieejams: https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2021/01/Metodiskas_rekomendacijas_psihologa_darbibai_izglitiba_iestade_2021.pdf

Materiāls darbam ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem izglītības iestādēs: Rīgas skolu pieredze. RD IKSD, 2017. Projekts „Gūstot labumu no attīstības (AMITIE CODE – Capitalizing On Development)”. Pieejams: https://www.integration.lv/uploads/files/informativie-materiali/2017/training_booklet_lv.pdf

Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padomes darba grupas diasporas politikas jautājumos: sanāksmes protokols [tiešsaiste]. Ārlietu ministrija, 26.09.2017 [skatīts 19.02.2021]. Pieejams: https://www.mfa.gov.lv/images/tautiesiem/2017.09_diasp_dg_prot.pdf

Ose, L. (2015) Skolotāja faktors: pedagogi dialogā ar bērniem un jauniešiem, kas atgriezušies Latvijā. Grām.: *Radot iespējas attīstībai: diasporas bērnu un jauniešu izglītība*. Zin. red. A. Lulle, E. Kļave. LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 185.–205. lpp.

Par analītisko izpēti „Vispārējās izglītības iestāžu izglītojamo, kuri atgriezušies no mācībām citā valstī, iekļaušanās Latvijas izglītības sistēmā”: Ziņojums [tiešsaiste]. IKVD, Nr. 1-17/6, 20.10.2014 [skatīts 11.12.2020]. Pieejams: https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2018/03/20102014_117_6_ZINOJUMS_PAR_ANAL_lab.pdf

Pāvilēns, J., Mārtinsone, K., Mihailova, S. (2018) *Konsultatīvais atbalsts skolēniem*. Rīga: RaKa.

Pičukāne, Ē., Mihailovs, I. J. (sast.) (2017) *Izglītojamo ar ārvalstu izglītības pieredzi integrācija Latvijas izglītības sistēmā: tiesiskais regulējums, problēmas, risinājumi* [tiešsaiste]. LVA [skatīts 15.11.2020]. Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2019/10/Raksts_Mihailovs_Picukane.pdf

Polačenko, L. (2017) *Imigrantu un reemigrantu bērnu integrācija skolā*. LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte. Maģistra darbs.

Situācijas izpētes apkopojums par jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanos Rīgas vispārīgizglītošajās skolās. IAC, RD IKSD, 2014.

Pieejams: <http://iacnew.elapadev.lv/assets/Publications/Situacijas-izpete-jauniebrRigas-sk2014GALA.pdf>

Zankovska-Odiņa, S. (2014) Vecāku iesaiste ikdienas mācību procesā un ārpuskolas aktivitātēs [tiešsaiste]. *Ikviens ir gaidīts skolā! Metodiskais materiāls pedagogiem jauniebraucēju skolēnu un viņu ģimeņu iekļaušanās sekmēšanai*. Latvijas Cilvēktiesību centrs, 35.–39. lpp. [skatīts 09.10.2020].

Pieejams: http://cilvektiesibas.org.lv/media/attachments/30/06/2014/Metodiskais_materials_Ikviens_ir_gaidits_skola.pdf

2. KĀ IEKĻAUT REEMIGRĒJUŠUS SKOLĒNUS KLASĒ

Dažādās dzīves un mācību vides, atšķirīga pieredze

Skolā no citām valstīm atbraukušie bērni ir tieši tādi paši kā šeit visu mūžu dzīvojušie, vienīgi viņu dzīves pieredze ir citāda. Viņi var būt gan etnisko latviešu bērni, var būt arī jauktu ģimeņu bērni (latviešu un krievu vai citas tautības), var būt krievvalodīgi runājošu ģimeņu bērni, kas atgriezušies pēc dzīves posma ārpus Latvijas.

1. Tie ir bērni, kuri ir dzimuši un pirmos dzīves gadus pavadījuši Latvijā, bet, iespējams, šo dzīves pieredzi jau paspējuši daļēji aizmirst. Viņu turpmākā saskarsme ar Latviju bijusi vecāku atvaļinājumu laikā, apciemojot radus un draugus. Latvija viņiem asociējas ar vasaru, prieku, izpriecām un jautrību. Ikdienu Latvijā, skola un pulciņi vēl nav bijusi daļa no viņu dzīves realitātes.

Tomēr šiem bērniem, kuri dzimuši Latvijā, latviešu valodas prasme parasti ir labāka nekā tiem, kuri dzimuši jau citā zemē. Latviešu valoda ir dziļāk iesakņojusies, ja ir ticis pavadīts laiks Latvijas pirmsskolas izglītības iestādē vai skolā. Ne vienmēr, dzīvojot ārpus Latvijas, latviešu valoda ģimenē regulāri un konsekventi tiek lietota, un tāpēc ir arī iespējams, ka bērni, kuri dzimuši Latvijā, atgriežas ar vājām valodas prasmēm vai trūcīgu vārdu krājumu.

Skolas gaitas viņi sākuši valstī, kur ikdienu var manāmi atšķirties no dzīves Latvijā. Apkārtējā vide, sadzīve, draudzības veidošana – visi mazie dzīves sīkumi ir daudz citādāki, salīdzinot ar pieredzi, kas līdz šim iegūta ārpus Latvijas.

2. Savukārt bērniem, kuri ir dzimuši un auguši citā (vai vairākās) valstī, vēl nav bijusi saskarsme ar dzīves ikdienu Latvijā. Taču arī šajā gadījumā:
  - a) daļas reemigrantu bērnu vecāki ir dzimuši Latvijā, viņu bērnība ir pavadīta Latvijā,
  - b) otras daļas reemigrantu bērnu vecāki paši ir dzimuši ārpus Latvijas (vai viņu vecvecāki, vai kāds no vecvecākiem dzimis Latvijā). Šīs grupas pārstāvji oficiāli uzskatāmi par repatriantiem, **bet repatriantu bērnu vajadzības Latvijas skolā ir tādas pašas kā reemigrantu bērniem.**

Faktori, kas rada apjukumu

Kas tad Latvijā ir tik citādi, kas var radīt apjukumu, neskaidrības, diskomfortu, kas skolēnam, kura ģimene atgriezusies Latvijā, var likt justies nospiestam?

Var izveidot pietiekami plašu sarakstu ar cēloņfaktoriem (pārsteidzošiem, iepriekš nepiedzīvotiem), kas viens vai vairāki kopā var sagādāt diskomfortu, pat izraisīt stresu.

- **Raksturs, noturība, ģimene.** Katrs bērns ir unikāls, un, kas vienam var radīt satraukumu, to cits nemaz neievēro. Bērna rakstura īpašības, dzīves spēks vai rakstura noturība (*resilience*) spēlē lielu lomu, tikpat svarīga ir ģimenes spēja atbalstīt viņu grūtos brīžos. Ideāli, ja ģimenei izdodas vienoti palīdzēt savam

bērnam vai jauniešiem, ja ģimene spēj ar viņu izrunāt problēmjautājumus, mudina piefiksēt, nosaukt vārdā to, kas viņu uztrauc, mēģina kopīgi risināt to, kas satrauc vai nomāc. Tomēr, ja problēmas nav atrisināmas mājās, jāgriežas pēc palīdzības pie profesionāla psihologa, psihoterapeita vai pat psihiatra, kas ir vēlamais, bet ne vienmēr pieejamais risinājums.

Bērns, jauniešs, iespējams, nemaz nevēlēsies doties savas problēmas pārrunāt pie psihologa dažādu iemeslu dēļ. Viņa vēlme jāciena, kaut arī vecāki paši nespēj bērnam piekļūt, iedziļināties viņa domāšanā, saprast, kas viņu traucē. Ar laiku (vecumu, briedumu) bērnam vai jauniešiem varbūt mainīsies domas par palīdzības izmantošanu, veidosies izpratne par to, ka sarunai ar profesionāli, kurš prastu iedziļināties situācijā, varētu būt jēga.

Sarežģījumi var rasties ģimenes šķiršanās dēļ. Ja šķiršanās ir sāpīgas Latvijā dzīvojošām ģimenēm, tad šinī situācijā tas ir vēl sarežģītāk. Viens no vecākiem attāluma dēļ vai nu vairs nav aktīvi iesaistīts ģimenes dzīvē, vai arī notiek ceļošana no vienas valsts uz otru, no viena vecāka pie otra. Ir gadījumi, kur viens no vecākiem paliek ārpus Latvijas, bet otrs ar bērniem atgriežas uz dzīvi Latvijā (pretēji situācijai, kur bērni paliek Latvijā pie vecvecākiem un vecāki aizbrauc peļņā uz ārvalstīm). Šķirta dzīvošana – vienlīga kādā formātā – ģimenei būs traumējoša, jo bērnam trūkst to ģimenes locekļu, kuri vairs nedzīvo kopā ar viņu.

Migrācijas gadījumos ir mazliet jāiedziļinās ģimenes situācijā, lai saprastu, kas īsti notiek. Daudz kas var maskēt patieso negatīvas psihosociālās labsajūtas cēloni.

Noteikti nedrīkst nepamanīt, ja bērnam ir kādas īpašas vajadzības, kas vēl nav diagnosticētas. Iespējams, bērns ārvalstīs sācis skolas gaitas, bet vēl nav ievēroti kādi attīstības traucējumi, kas nosaka speciālas vajadzības un attieksmi. Pārceļoties uz Latviju, klāt nāk jauna vide, valodas barjera, un tad grūti saprast, kāpēc, piemēram, radušās uzvedības problēmas vai kāpēc bērns netiek līdz citiem mācībās. Iemesli var būt vairāki, tie jāatšķetina, lai atklātos patiesie cēloņi.

Pusaudža gados atbraukušam jauniešiem papildu grūtības var radīt vecumposma īpatnības, ko nosaka fiziskā, kognitīvā un sociāli emocionālā nobriešana. Jauniešiem ir jātiek galā ar jaunu vidi, draugiem, citu valodu, jauniem mācību priekšmetiem, un klāt ir arī ādas problēmas, garastāvokļa svārstīgums, pašapziņas problēmas, strauja augšana, seksualitāte, hormonu disbalanss un citas pubertātei raksturīgas problēmas. Tas var novest pie apjukuma, nomāktības, agresivitātes, vai vēl sliktāk – sociālas norobežošanās.

Tā nu pedagogam, iespējams, nākas klasē redzēt šī „kokteiļa” sekas – un grūti saprast, kāpēc bērnam nav laba pašsajūta vai ir problēmas iedzīvoties. Var gadīties, ka skolā nekas nav pamanāms. Jauniešs ir kluss, ierāvies sevī, pietiekami labi mācās, nav nesekmīgs, bet to, kas notiek emocionāli, neviens nav ievērojis. Lēnām bērns vai jauniešs var kļūt depresīvs, bet, nerunājot par problēmām, tās var saasināties un novest pie dažādiem nevēlamiem un pat bīstamiem rīcības vai uzvedības scenārijiem. Var rasties stresa izraisīti uzvedības traucējumi, kas nereti noved līdz mobinga situācijām skolā, var arī parādīties skaudrāki trauksmes simptomi.

Protams, ir grūti to visu pamanīt, ja klase ir liela un skolēnu daudz. Turklāt šīs pašas problēmas ir arī vietējiem bērniem. Šis vairāk ir rosinājums padomāt par to, ka reemigrējušiem bērniem var būt daudz un dažādi emocionāli psiholoģiski un citi iemesli (par kuriem pat grūti iedomāties), kas viņus iespaido un traucē adaptēties, iekļauties jaunajā vidē.

- **Latviešu valoda.** Ja ir vāja latviešu valodas prasme, ir grūti saprast, kas klasē tiek runāts: grūti sekot līdz mācību stundā teiktajam, grūti iejusties klasē kopā ar citiem bērniem. Ja bērns nāk no valsts, kur iemācījies angļu valodu, iespējams, klasesbiedri var izmantot savas angļu valodas prasmes – kontakts veidosies ar svešvalodas starpniecību. Ja nav kopīgas valodas, situācija ir sarežģītāka. Jaunākiem bērniem ir vieglāk veidot kontaktu ar minimālām kopīgas valodas prasmēm. Vecāki skolēni (12+) var justies neērti saziņā arī tad, ja viņu latviešu valoda ir pietiekami labā līmenī. Var traucēt – akcents, latviešu valodas slenga nezināšana, intonācijas atšķirības u. c. Jaunieši vidusskolā jau izteikti jūt, ka viņiem ir citāda izruna, cits vārdu krājums – arī ja nenotiek apcelšana.

• **Mācību priekšmetu apguve.** Mācību programmas dažādās valstīs atšķiras: tēmas var tikt apgūtas citā secībā, vai izmantotas citādākas rēķināšanas metodes u. tml. Iespējams, bērns nav mācījis to svešvalodu, kura vairākus gadus jau tiek piedāvāta skolā Latvijā. Tā nu skolēnam šī svešvaloda (bieži problēmas sagādā krievu valoda) ir jāapgūst triecientempā, piemēram, kā vasaras darbs. Var gadīties, ka īsā laikā jāapgūst visa mācību gada viela. Tas ir ļoti sarežģīts uzdevums – apgūt to, ko pārējie skolēni jau zina. Ja bērna sekmes bijušas ļoti labas vai izcilas skolā ārvalstīs, tagad viņam var tikt sagrauta pašapziņa, jo rodas sajūta (vismaz sākumā), ka viņš ir neveiksminieks un visu atlikušo laiku būs nesekmīgs. Skolēns jāiedrošina, ka šis ir tikai pārejas posms, ka skolēns ar laiku apgūs iekavēto, iepazīs mācību sistēmu, nekas vairs neliksies svešs, viņš pieradīs.

• **Draudzēšanās, attiecību veidošana klasē.** Atrast draugus klasē nebūt nav viegli, tomēr reemigrantu bērniem tas var sagādāt lielākas grūtības nekā vietējiem. Jaunietim nav viegli atrast „kopīgu valodu” ar klasesbiedriem. Tēmas, kas klasesbiedriem šķiet interesantas, aizraujošas, jaunpienākušajam var likties svešas un nesaistošas. Visticamāk, jaunais skolēns iesaistās sarunās ar klasesbiedriem, bet nereti tikai virspusēji; dziļākā līmenī jaunpienākušajam ir gandrīz neiespējami atrast kādu, kuram atklāties, ar kuru izrunāties, justies sadzirdētam, jo neviens klasē nav ar tādu dzīves pieredzi, neviens nevar pat iedomāties, kā jūtas jaunpienākušais. Rezultātā var rasties sajūta, ka esi „no citas planētas”.

Pētījumā par reemigrējušu latviešu jauniešu iekļaušanos skolas vidē Latvijā [Lulle, Kļave red. 2015] atklājies, ka klasesbiedru joki, asprātības nav saprotamas vai nešķiet jocīgas, jo ir pierasts pie cita veida asprātībām, cita sarkasma vai ironijas līmeņa. (Ja esat skatījušies franču komēdijas vai angļu „melnā humora” raidījumus, droši vien kādreiz esat uzdevuši sev jautājumu – par ko te bija jāsmejas?) Rezultātā jaunieši ieraujas sevī, neatklāj savu personību, raksturu, jo neredz tam jēgu (tāpat neviens neieklausīsies, nesapratīs).

• **Atšķirības mācību darba organizācijā.** Ārpus Latvijas mācības, sākot no pirmajām klasēm, var būt organizētas citādi. Latvijā šobrīd izglītībā notiek reformas [Skola2030] – notiek virzība uz grupu darbu, plašāks skatījums uz mācībām no sociāli emocionālā skatpunkta, akcents uz formatīvo, mazāk summatīvo vērtēšanu utt. Valstis, kurās dzīvojuši reemigrējušie bērni pirms pārcelšanās uz Latviju, šī mācību pieeja lielākoties jau sen ieviesta, bērni un vecāki šādu skolas sistēmu ir pieņēmuši kā normu. Atgriežoties Latvijā, nākas saskarties ar to sistēmu, kas skolās dominēja laikā, ka mācījās bērnu vecāki. Tas nereti noved vecākus diskomfortā, stresā, jo pārceļoties vecāki bērniem grib dot to, ko paši bērnībā nesaņēma.

Situācijas mēdz būt dažādas, un risinājumi katrai ir savi. Apkopojot dažādas pieredzes, rodas secinājumi, precīzāk – ieteikumi.

Skolās būtu vēlams organizēt pārrunas par vērtībām (arī sākumskolā), kur atbraukušā bērna viedoklis tiek uzklāts, tiek uzskatīts par tikpat svarīgu kā klasesbiedru teiktais: par dalīšanos, citu cienīšanu, pieklājību utt. Nozīmīgi, lai skolā tiktu īstenotas sociāli emocionālās mācīšanās nodarbības, kurās attīsta tādas prasmes kā emociju izpratne un to pārvaldīšana, empātija un attiecību veidošanas prasmes, konfliktu risināšana un atbildīga lēmumu pieņemšana.

Tāpat vēlams organizēt trīspusējas pārrunas ar vecākiem, skolotājiem un bērniem par vienaudžu vardarbības tēmu.

Šis ir problēmjautājums, kuru var risināt jau no sākumskolas vecuma. Citās valstīs lielas sabiedriskas kampaņas ir vērstas uz to, lai skaidri pateiktu, ka apcelšana nav pieņemama un ka skola pret to vērsīsies ļoti asi. Šādas situācijas risina, uzaicinot uz sarunu iesaistīto bērnu vecākus, skolotājus un pašus bērnus, lai gadījumi, kur bērni viens otru vajā ilgstoši, nekļūtu par normu. Šādai rīcībai nedrīkst ļaut iesakņoties un turpināties; visiem, ieskaitot bērnus, kas nav bijuši konkrētās situācijas dalībnieki, jāsaprot, ka mobings nav pieņemams un netiks pieļauts.

• **Kustības, svaigs gaiss mazina spriedzi.** Skolā noteikti jāmeklē iespējas bērņus aktīvi nodarbināt starpbrīžos, ļaujot tiem kārtīgi izskrieties, iespējams, pat ļaujot izkustēties viņiem stundas laikā,

piedāvājot kādu interesantu aktivitāti. Tā tiek izlādēta sakrājusies negatīvā enerģija un stress. Lielbritānijā ir kustība „The Daily Mile” („Ikdienu jūdze”), kas veselības un labsajūtas uzlabošanai rosina skolēnus katru dienu noskriet vienu jūdzi.

- **Prosociālas aktivitātes.** Skolas un/vai klases saliedēšanas pasākumi, kur tiek iesaistītas ģimenes, veicina iepazīšanos. Skola kļūst par sabiedrības centru, kur skolotāji un vecāki bērnu labā kopīgi rīko dažāda veida sarīkojumus, pasākumus.

Dzīvojot ārpus Latvijas, vecāki bieži saviem bērniem jau sākumskolas posmā rīko tikšanās (*play dates*) ar klasesbiedriem. Ja nenotiek pulciņi, tā ir iespēja tikties ar klasesbiedriem un vienlaikus nepalikl bez uzraudzības. Latvijā tas ir citādi, jo parasti abi vecāki strādā, un bieži no sākumskolas vecuma bērna tiek gaidīts, ka viņš pēc skolas tūlīt dosies mājās („lai nekļūst pa ielām bez iemesla”). Tomēr šo tikšanos ar citiem pēc mācībām, bērnam, kurš atgriezies Latvijā, varētu pietrūkt. Arī vecāki vēlas satikties ar citām mammām un tētiem, bet parasti gan abi vecāki sākuši darba gaitas, un dzīves temps ir pilnīgi cits, nekā tas bija ārpus Latvijas. Iespējams, klasesbiedri nemaz viens ar otru ārpus skolas nesatiekas, bet jaunpienākušajai ģimenei ir grūti saprast, kas ir norma – bērni vienkārši netiekas, vai arī reemigrējušais bērns netiek aicināts piedalīties.

Skolas var organizēt jaunpienākušo bērnu valodas apguves klubiņu. Piemēram, Anglijā ir interesants paņēmieni jaunpienākušo bērnu valodas prasmju pilnveidē. Tas ir „Breakfast club” („Brokastu klubs”), kur jaunpienākušos bērnus ar vāju angļu valodas prasmi no rīta pirms skolas aicina uz kopīgām brokastīm, vienlaikus viņiem palīdzot paplašināt vārdu krājumu, kas skolā ir nepieciešams. Tie ir vārdi un frāzes, kas noder dažādos vecumposmos: kā pajautāt, kur ir tualetes, kur atrast medmāsu vai, piemēram, 6. klases telpu, kā uzsākt sarunu pagalmā ar citiem bērniem (vārdu krājums visiem mācību priekšmetiem) utt. Šis bieži lietojamais leksiskais minimums noder daudzās situācijās. Latvijā arī varētu pārņemt šo pieredzi (var rīkot launagu pēc skolas), kur atbrīvotā gaisotnē izspēlēt lomu spēles (*role play*), izmantojot apgūtos vārdus.

- **Vecāku iesaiste.** Ārvalstīs bērnu vecākus (vismaz jaunākajās klasēs) mēdz iesaistīt mācību procesā – piemēram, vecāki palīdz lasītprasmes apgūvē (vecāki ir klausītāji, bet bērni lasa). Bērni ir mierīgāki, ja vecāki tiek aicināti uz skolu, klasi un tiek iekļauti mācību procesā. Vecākiem savukārt ir iespēja redzēt, kas notiek skolā, justies lietderīgiem, jo viņu devums arī tiek novērtēts.

Vecāki varētu būt palīgi jeb mentori jaunajām, nesen klātpienākušo skolēnu ģimenēm. Skola kā starpnieks var iepazīstināt šīs ģimenes.

- **Bērnu intereses, talanti.** Pedagogiem ir vērtīgi uzzināt par bērna spējām un talantiem. Katram skolēnam (arī ja viņa latviešu valodas prasme ir zemā līmenī) ir kādas iemaņas, kuru nav citiem. Ja pats bērns par to nestāsta, vecāki var informēt klases audzinātāju, ko bērns prot, lai pedagogam ir iespēja uzsākt sarunu par šo tēmu, varbūt pat dot iespēju savu talantu izrādīt (ja bērns to vēlas). Tādējādi skolēns atklājas kā pilnvērtīga, daudzpusīga personība, nevis ir tikai skolēns ar vājām latviešu valodas vai matemātikas prasmēm un zināšanām. Atklājot katra talantus, ceļam ikviena (ne tikai jaunpienācēja) pašapziņu.
- **Sagatavošanās reemigrējušu ģimeņu bērnu uzņemšanai klasē.** Pirms skolēns sāk apmeklēt mācību iestādi, skolas vadībai būtu jānodrošina bērna un vecāku tikšanās ar skolotāju, kopā jāaplūko mācību klases, jāiepazīstas ar skolas telpām, jauno vidi. Pedagogam, kas turpmāk būs atbildīgs par reemigrējušā bērna iesaisti mācību procesā un skolas dzīvē, ir jāsaprot un jāizzina ne tikai tas, kāds ir bērns un no kurienes viņš ieradies, bet jānoskaidro arī, kāda ir ģimenes kopējā pieredze un kāds ir viņu stāsts. Iegūstot šo pamatinformāciju, pedagogs var kļūt par nozīmīgu posmu skolēna saiknei ar jauno pasauli, kļūt par pirmo drošības personu, kas var iezīmēt gan stiprās puses jeb jaunpienācēja iejušanās balstus, gan arī apjaust iespējamās problēmas.

Izdalāmi trīs posmi, kā palīdzēt atbraukušajām ģimenēm iejusties jaunajā vai labi aizmirstajā, mainīgajā vidē.

1. Kontakta izveide – divvirzienu ceļš, kurā skolēns iepazīst gan savu klasi, mācību procesa norisi, pedagogus, gan arī apgūst „nerakstītos likumus” (kas Latvijā dzīvojošajiem ir pašsaprotami, bet jaunpienācējiem nav zināmi). Skolotājs šajā laikā izzina jaunā skolēna iepriekšējo pieredzi, novērtē viņa zināšanas, latviešu valodas prasmi, intereses u. tml.
2. Problēmu izzināšana – pēc pirmajām nedēļām skolā klases audzinātājam veidojas priekšstats, kas jaunajam skolēnam klasē sagādā grūtības. Iespējams, bērns jau pats to ir sapratis, un ģimenē tas pārrunāts. Šajā posmā būtu nepieciešama saruna kopā ar vecākiem, kurā tiek apzinātas grūtības un apdomāti iespējamie risinājumi. Pat ja bērns izcili runā latviski, ir ar labām iejušanās prasmēm apveltīts un spēj mācību priekšmetos sevi apliecināt augstā līmenī, viņš tomēr var piedzīvot lielāku vai mazāku šoku pirmajos mēnešos. Ne tikai skola ir jauna vide, bet visa viņa līdzšinējā pasaule visos līmeņos ir izmainīta. Te būtiska ir vecāku un pedagogu sadarbība, atbalstot bērnu un palīdzot grūtībās, lai pāreja uz jauno vidi noritētu pēc iespējas saudzīgāk.
3. Vienoties par iespējamajiem risinājumiem grūtību pārvarēšanai ir viena lieta, otra – tos īstenot, lai bērns ātrāk spētu adaptēties. Vecāku un klases audzinātāja sarunai (1:1) jānotiek atkārtoti, lai noskaidrotu, kuras problēmas ir jau izdevies novērst un ar kurām jāturpina strādāt.

Pedagogam jāprot saskatīt gan reemigrējušā bērna personības iezīmes, gan pārcelšanās radītās sekas, gan arī sasaistīt abas šīs puses – kā bērns spēj tikt galā ar visiem stresoriem, kas ir aktualizējušies vienlaikus. Lūkojoties no bērna skatpunkta, ir jāņem vērā fakts, ka Latvijas mācību iestādes nav gatavas pilnībā piemēroties reemigrējušajiem bērniem (piemēram, mācības noris latviešu valodā neatkarīgi no tā, vai jaunpienācējs to prot vai neprot, mācību darba organizācijas formas un pieejas netiek tūlīt pielāgotas, arī pedagogu un klasesbiedru attieksme nemainās uzreiz utt.). Tas nozīmē, ka izmainīts tiek reemigrējušais bērns – viņš tiek ielocīts kastītē, ko sauc par Latvijas izglītības sistēmu. Pedagoģis šajā procesā, iespējams, kļūst par ietekmīgāko personu reemigrējušā bērna jaunās pasaules veidošanā. Tā var būt skarba, spēcīgas vilšanās pilna, bet tā var būt arī atvērta, silta un pretimnākoša. Pedagoģa rokās ir daudz spēcīgāki instrumenti, nekā viņš pats to apjauš.

Palīdzība pedagoģam, kam vēl nav savu rīcības instrumentu:

1. Skolas psiholoģis nedrīkst ignorēt pirmās pazīmes, kas rāda, ka jaunajam skolēnam nepieciešama palīdzība. Savlaicīgi jāiesaista atbalsta personas.
2. Klasesbiedri, kurus iesaistot, var ātri un veiksmīgi risināt dažādas problēmas. Uztverot klasi kā atbalsta komandu, skolēnu vidū var sadalīt pienākumus: kurš dodas kopā pusdienās, kurš palīdz ar mājasdarbiem, kurš dodas kopā uz sporta stundām utt. Klasesbiedru iesaistīšana noteikti mazina izstumšanu un atgrūšanu, kā arī veicina „savējā, pieņemtā” sajūtu jaunpienācējam. Protams, jādomā par to, cik daudz un kā veidot iesaistes, te jāņem vērā gan katra bērna individuālās vajadzības un rakstura iezīmes, gan arī klasesbiedru kopējā attieksme, lai netiek panākts pretējs efekts.
3. Mācību saturā atrast kādu tēmu, jautājumu loku, kur iesaistīt jauno skolēnu, piemēram, sporta stundā ir kāds sporta veids, ko viņš apguvis papildus un var padalīties ar saviem panākumiem, ģeogrāfijā pastāstīt tuvāk par valsti, no kuras ieradies, kāds no vecākiem varbūt strādā profesijā, ko var izpētīt ar viņu palīdzību utt. Ja atzīmes pasliktinās valodas prasmes dēļ, noderīgi ir celt pašapziņu kādā citā jomā, kas bērnam padodas, tā līdzsvarojot negatīvās un pozitīvās ietekmes. Arī šādas iesaistes jāveido saudzīgi, saprotot bērna individuālās spēju robežas un sajūtas. Var gadīties, ka skolēns vēlas, lai viņu citu vidū izceļ pēc iespējas mazāk, viņš var nevēlēties, ka viņam tiek pievērsta īpaša attieksme.
4. Ja pazeminās vērtējums (atzīmes) mācībās, tas jāizrunā, pirmkārt, ar pašu bērnu, tā palīdzot emocionāli. Otrkārt, jāpaskaidro klasesbiedriem, ka tas nebūt nenozīmē – jaunpienācējs ir

**Klase kā
atbalsta
komanda.**

---

nezinošāks, jāpauz laukam, kamēr viņš būs apguvis visu, ko pārējie jau mācījušies. Pēkšņa vērtējuma pasliktināšanās var ietekmēt ne tikai skolēna pašapziņu, bet arī var būt iemesls motivācijas zudumam un var radīt izstumtā sajūtu. Laicīgi par to runājot un skaidrojot klasei, var radīt atbalstošu vidi. Kā piemēru var minēt gadījumu, kur skola bērnam, kuram mācībvalodas prasme nav bijusi labā līmenī, sākumposmā lūdz klasē lasīt priekšā sev ierastajā saziņas valodā fragmentu no „Harija Potera” romānu sērijas. Klasesbiedros tas radīja izbrīnu, un veidojās cieņa pret skolnieci, kura, izrādījās, prata tekoši lasīt citā valodā. Šādas situācijas parāda jauno skolēnu citā gaismā – nebūt ne kā nezinīti.

5. Arī pedagogs nedrīkst palikt viens ar savām problēmām, labi palīgi un padomdevēji ir citi skolotāji. Tie var būt gan no paša skolas, gan arī, piemēram, no saziņas vietnes *Facebook* grupas.
6. Labs padomdevēja var būt pats reemigrējušais bērns. Citreiz ir vērtīgi nevis censties izdomāt sarežģītus risinājumus, bet pajautāt bērnam, kā, viņaprāt, var risināt kādu konkrētu situāciju. Risinājuma meklēšanā var iesaistīt klasi. Skolotājs drīkst nezināt visas pareizās atbildes.

LITERATŪRA

Lulle, A., Kļave (red.) (2015) *Radot iespējas attīstībai : diasporas bērnu un jauniešu izglītība*. LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds. Pieejams arī: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/diaspora/Diasporas_berni_makets.pdf

Skola2030 – Par projektu. Atbalsts mācību pieejas maiņai [tiešsaiste], 2019. *Skola2030* [skatīts 05.01.2021].
Pieejams: <https://skola2030.lv/lv/par-projektu>

The Daily Mile: children fit for life [online]. The Daily Mile Foundation [cited 23.01.2021]. Available: <https://thedailymile.co.uk/>

3. IZGLĪTOJAMIE NO ĀRVALSTĪM LATVIJAS IZGLĪTĪBĀ

Pēc Izglītības un zinātnes ministrijas rīcībā esošās informācijas, izglītības iestādēs katru gadu pieaug to izglītojamo skaits, kuri iepriekš ir mācījušies ārvalstīs [IZM 2020]. Izglītojamie ar ārvalstu mācību pieredzi ir mācījušies un/vai mācās gandrīz 2/3 Latvijas skolu, un šo skolēnu skaits 2019/2020. mācību gadā bija 1680.

Tas nozīmē, ka vairāki pedagogi jau ir saskārušies vai tuvākajā nākotnē saskarsies ar bērniem un jauniešiem, kuriem ir atšķirīgas zināšanas un prasmes un kuriem ir nepieciešams daudzveidīgs atbalsts, lai veiksmīgi iekļautos klases un skolas kolektīvā. Tādējādi šajā rakstā ir apkopotas ne tikai Latvijas normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos noteiktās prasības izglītojamo no ārvalstīm atbalstam, bet arī sniegti ieteikumi pedagogiem (sa-)darbībai ar izglītojamajiem un viņu ģimenēm.

Vairāku Latvijas skolu prakse liecina, ka veiksmīgāka izglītojamo no ārvalstīm integrācija izglītības sistēmā iespējama, ja izglītojamā vecāki vai citas personas ir sazinājušies (visbiežāk elektroniski) ar konkrēto skolu un pedagogiem vēl pirms ierašanās Latvijā. Šajā gadījumā topošo izglītojamo un viņa ģimeni ir iespējams informēt par izglītības programmas prasībām, mācību darba organizāciju, citiem būtiskiem apstākļiem, tostarp dokumentiem, kas nepieciešami izglītības ieguves sākšanai Latvijā. Pedagogi savukārt var noskaidrot nākamā skolēna latviešu valodas prasmes līmeni, viņa priekšstatus par Latviju, apzināt iepriekšējo izglītības pieredzi, nosūtīt mācību materiālus, dažreiz – organizēt mācību vizītes vai dalību skolas organizētajās brīvdienā nometnēs, tā veicinot izglītojamā izpratni par mācībām Latvijā un ļaujot gatavoties izglītības programmas apguvei latviešu valodā utt.

Jāatzīmē, ka Diasporas likuma 15. panta pirmajā un otrajā daļā noteikts valsts un pašvaldības pienākums atbalstīt Latvijas tautas atkalapvienošanos un veikt pasākumus, lai atvieglotu diasporas locekļu atgriešanos vai pārcelšanos uz pastāvīgu dzīvi Latvijā, t. sk. diasporas locekļiem nodrošināt iespēju pirms reemigrācijas savlaicīgi reģistrēt savus bērnus Latvijas vispārējās izglītības (arī pirmsskolas) un profesionālās izglītības iestādēs. Diasporas bērnu integrācijai Latvijas izglītības sistēmā ir paredzēts pastāvīgs un sistēmisks atbalsts. [Diasporas likums]

Arī viens no Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam definētajiem mērķiem ir „kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai”, bet viena no mērķgrupām – reemigrējušie un ārzemēs dzimušie Latvijas valstspiederīgo bērni un jaunieši [IAP 2014–2020]. Atbalsts reemigrējušo bērnu iekļaušanai izglītības iestādēs ir paredzēts arī Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam projektā [IAP 2021–2027].

Izglītojamo no ārvalstīm uzņemšana Latvijas vispārējās izglītības iestādēs notiek, ievērojot Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumu Nr. 591 „Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamā klasi” 30. vai 31. punktā noteikto kārtību, attiecīgi prasot izglītības iestādes vadībai sadarbībā ar pedagogiem izvērtēt līdzšinējo izglītojamā mācību pieredzi, tostarp dokumentus, kurus izdevusi iepriekšējā izglītības iestāde, uzņemt izglītojamo viņa vecumam un vajadzībām atbilstošā klasē, ievērojot iepriekš apgūtā mācību satura pēctecību, kā arī noteikt atbalsta pasākumus obligātās pamatzglītības ieguvei – latviešu valodas prasmes pilnveidei un mācību priekšmetu

„Latviešu valoda” vai „Literatūra”, vai „Latviešu valoda un literatūra”, „Sociālās zinības”, „Latvijas vēsture”, kā arī to mācību priekšmetu apguvei, kuri atšķiras Latvijas un izglītojamā iepriekš apgūtajā izglītības programmā [MK noteikumi Nr. 591].

Papildus jāatzīmē, ka līdztekus izglītojamajiem no ārvalstīm izglītības iestādēs var mācīties arī citi izglītojamie, kuriem ir mācību pieredze ārvalstīs un ir nepieciešams īpašs atbalsts, jo, ievērojot iepriekš minēto noteikumu 55. punktā teikto, no izglītības iestādes neatskaita izglītojamos, kuri plāno mācīties citā valstī ne ilgāk par vienu mācību gadu, kā arī izglītojamos, kuri ir devušies līdz kādam no vecākiem, kas nosūtīts diplomātiskajā dienestā uz laiku līdz četriem gadiem [MK noteikumi Nr. 591].

Izglītojamajam no ārvalstīm sākot mācības izglītības iestādē, iestādes vadībai un pedagogiem jāvienojas par savstarpēju sadarbību, lai izglītojamā integrācija būtu iespējami veiksmīga. Vairāku izglītības iestāžu darbības pieredze un pētījumu [Kolčanovs, Tūna, Zankovska-Odiņa 2014; Ziņojums 2014] rezultāti liecina, ka ir svarīgi praksē ievērot vairākus nosacījumus.

- Vispirms jau iepazīstināt izglītojamo ar izglītības iestādes ikdienas darba niansēm, piemēram, izskaidrot, kā noformēt skolēna apliecību vai sabiedriskā transporta biļeti (e-talonu), kur saņemt mācību grāmatas, kādi piederumi ir nepieciešami mācību procesā, kādas ir uzturēšanās prasības izglītības iestādē, kā tiek organizēta ēdināšana, kā notiek mācību konsultācijas utt.
- Klases audzinātāja uzdevums ir iepazīstināt klasi ar jauno klasesbiedru un rosināt viņu atbalstīt, tostarp izskaidrot viņam neskaidras vai nezināmas lietas, ja iespējams – tulkot nezināmus terminus u. tml. Atsevišķas skolas cenšas izglītojamajam no ārvalstīm nodrošināt palīgu (mentor) no klasesbiedru vai vecāko klašu skolēnu vidus.

Saskaņā ar audzināšanas vadlīnijās noteikto izglītības iestāde „respektē katra izglītojamā attīstības individuālās īpatnības, reliģiskās, lingvistiskās, kultūras un sociāli emocionālās vides atšķirības, dažādās spējas, atšķirīgās izglītības un īpašās vajadzības” [MK noteikumu Nr. 480]. Tomēr ir gadījumi, kad tieši psiholoģiskas grūtības, izglītojamā no ārvalstīm atšķirīgās pieredzes ignorēšana un sliktas attiecības ar klases vai skolas biedriem ir problēma, kas vairāk traucē integrāciju Latvijas izglītībā nekā, piemēram, grūtības mācībās [Ziņojums 2014].

- Ieteicams nozīmēt pedagogu (kas var arī nebūt klases audzinātājs), pie kura izglītojamais var vērsties, risinot ikdienas problēmas vai lai saņemtu īsu konsultāciju par dažādiem sadzīviskiem jautājumiem. Ja šis pedagogs zina svešvalodu, kuru ikdienā ir lietojis izglītojamais, vai kādu starpniekvalodu – tas atvieglo savstarpējo komunikāciju un sadarbību.

Lai gan īpašie atbalsta pasākumi vispirms ir paredzēti ar Latviju saistīto mācību priekšmetu apguvei, tomēr arī citos mācību priekšmetos ir nepieciešams noteikt izglītojamā zināšanu un prasmju līmeni.¹ Minētais aktualizē jautājumu par pedagogu sadarbību, kā arī par saskaņotu pedagoģisko darbību [Rekomendācijas 2019b], lai tiktu īstenota izglītības iestādes izvirzītajiem mērķiem un stratēģijām atbilstoša pedagoģiska pieeja, veidots kopīgs redzējums par mācīšanu un mācīšanos, pārvarot atšķirības izglītības programmās un trūkumus izglītojamā zināšanās, kā arī lai būtu skaidri pedagogu un izglītojamā no ārvalstīm sadarbības noteikumi, būtu samērīgs izpildāmo darbu apjoms un termiņi.

Jāatzīmē, ka vecāki nereti norāda: izglītības iestādē netiek novērtētas izglītojamā no ārvalstīm svešvalodu

**Izglītojamo no ārvalstīm
uzņem vecumam un
vajadzībām atbilstošā klasē.
Atšķirības iepriekš apgūtajā
izglītības programmā
vai nepietiekama valsts
valodas prasme nevar
būt pamats, lai, piemēram,
10 gadus vecu skolēnu
uzņemtu pirmajā klasē.**

¹ Pētījumi liecina, ka atšķirības izglītības programmās ir gandrīz visos mācību priekšmetos. Kā izņēmumu var minēt sportu, angļu valodu un ar mākslām saistītos mācību priekšmetus. Interesanti, ka pat angļu valoda dažreiz sagādā grūtības: lai gan izglītojamais samērā brīvi runā šajā svešvalodā, tomēr var būt nepietiekamas zināšanas gramatikā vai problēmas tulkot tekstus. [Ziņojums 2014]

(un ne tikai) zināšanas, respektīvi, akcents tiek likts uz to, ko reemigrējušais izglītojamais neprot, nevis prot un var sniegt klasesbiedriem [Ziņojums 2014]. Taču skolā izglītojamais ir jāiedrošina, iepazīstinot viņu arī ar pozitīviem iekļaušanās piemēriem. Ikvienam bērnam obligātajā izglītības vecumā ir jābūt. Līdz ar to nav pieļaujama situācija, kad izglītojamais vai viņa ģimene vēlas pārtraukt iesāktas mācības uz laiku (parasti līdz jaunajam mācību gadam) vai nevēlas sākt mācības uzreiz pēc atgriešanās no ārzemēm. Ja ir paredzama vai novērojama šāda situācija, tā ir jārisina sadarbībā ar pašvaldību.

- Izglītības iestādēs nepieciešamības gadījumā darbā jāiesaista atbalsta personāls. Samērā bieži izglītojamajiem no ārvalstīm ir noderīga sadarbība ar psihologu (ar vecāku rakstveida atļauju, izņemot, ja tiek sniegta pirmreizējā konsultācija vai 14 gadu vecumu sasniegušais izglītojamais pats vērsas pie psihologa) [Psihologu likums]. Turklāt psihologs var sniegt atbalstu un konsultēt arī pedagogus un izglītojamā vecākus saistībā ar bērna iekļaušanos klases vai skolas kolektīvā. Tāpat atsevišķos gadījumos ir nepieciešama logopēda palīdzība; izglītojamajiem, kuri mācās vecākajās pamatskolas klasēs var būt vajadzīgs speciālā vai sociālā pedagoga atbalsts. Ja izglītības iestādei ir tādas iespējas, ievērojamu atbalstu izglītojamā integrācijā var sniegt skolotāja palīgs.

Papildu nodarbību organizēšanai un atbalsta personāla iesaistes finansēšanai ir iespējams izmantot Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 8.3.4.O/16/I/001 „Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” (PuMPuRS) resursus [ESF projekts]. Šobrīd projekta atbalstu dažādām vajadzībām saņem vairāk nekā 200 izglītojamo, kuri ir atgriezušies no ārvalstīm.

- Viens no nosacījumiem veiksmīgai jaunā skolēna iesaistei ir uzturēt regulāru konstruktīvu komunikāciju un sadarbību ar izglītojamā vecākiem (parasti vecāki ir aktīvi un atbalsta savu bērnu, tomēr reizēm dažādu iemeslu dēļ vērojams arī vecāku intereses trūkums), kas ļauj operatīvi apmainīties ar informāciju, noskaidrot nezināmus un neskaidrus jautājumus, sekot izmaiņām izglītojamā mācību sasniegumos un uzvedībā.
- Nepieciešams veicināt izglītojamā no ārvalstīm iesaistīšanos interešu izglītības programmās. Parasti izglītojamie ar prieku un interesi piedalās māksliniecisko kolektīvu darbībā, sporto, dažreiz interešu izglītība tiek piedāvāta kā iespēja ātrāk izlīdzināt atšķirības izglītībā vai latviešu valodas pilnveidei.
- Lai izglītojamais no ārvalstīm iekļautos klases kolektīvā un veiksmīgi apgūtu mācību saturu, katram pedagogam nepieciešams pielāgot savu darbu (tas nozīmē vispirms jau mācību individualizāciju un diferenciaciju) [Soli pa solim 2020; Rekomendācijas 2019b] izglītojamā zināšanām un vajadzībām, veidojot speciālus uzdevumus, palīdzot apgūt terminoloģiju, papildus konsultējot utt. (Šim nolūkam var izmantot materiālus no tīmekļvietnes „Māci un mācies latviešu valodu” [Māci un mācies].)

Jāatzīmē, ka Izglītības likuma 51. pantā ir noteikts pedagoga pienākums radoši un atbildīgi piedalīties izglītības programmas īstenošanā, atbildēt „par savu darbu, tā metodēm, paņēmieniem un rezultātiem” [Izglītības likums]. Atbildība nozīmē pedagoga prasmi izvēlēties izglītojamā iepriekš iegūtajām zināšanām, vajadzībām, specifikai un interesēm atbilstošāko risinājumu, atbilstošāko mācību līdzekli, metodi, pieeju, orientēties jaunākajās pedagoģijas un mācību priekšmeta atziņās, kā arī nepieciešamības gadījumā gatavību un spēju pamatot un skaidrot savu rīcību, prasmi analizēt un reflektēt par savu darbību.

Noslēgumā jāuzsver, ka izglītojamā no ārvalstīm integrācija Latvijas izglītības sistēmā nav iespējama bez pedagoga atbalsta un iedrošinājuma [Ose 2015]. Tikai sadarbojoties pedagogiem, izglītojamajam un viņa ģimenei, var pārvarēt grūtības un nodrošināt, lai izglītojamais no ārvalstīm ar prieku dotos uz skolu, būtu aktīvs un ieinteresēts mācībās, kas atspoguļotos arī viņa sasniegumos.

Ikvienam bērnam obligātajā izglītības vecumā ir jābūt.

Nav pieļaujama situācija, kad izglītojamais vai viņa ģimene vēlas pārtraukt iesāktās mācības uz laiku vai nevēlas uzsākt mācības uzreiz pēc atgriešanās no ārzemēm.

LITERATŪRA

ESF projekts – Projekta apraksts [tiešsaiste]. *Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai*. Eiropas Sociālā fonda projekts Nr. 8.3.4.0/16/I/001 [skatīts 23.01.2021]. Pieejams: <http://www.pumpurs.lv/lv/par-projektu>

Izm 2020 – *Ja ģimene gatavojas atgriezties Latvijā* [tiešsaiste]. IZM, 04.09.2020 [skatīts 22.01.2021]. Pieejams: <https://izm.gov.lv/lv/ja-ģimene-gatavojas-atgriezties-latvija>

Kolčanovs, B., Tūna, A., Zankovska-Odiņa, S. (2014) *Ikviens ir gaidīts skolā!* Metodiskais materiāls pedagogiem jauniebraukušo skolēnu un viņu ģimeņu iekļaušanās sekmēšanai [tiešsaiste]. Rīga [skatīts 22.01.2021]. Pieejams: http://cilvektiesibas.org.lv/media/attachments/30/06/2014/Metodiskais_materiāls_Ikviens_ir_gaidīts_skola.pdf

Māci un mācies – *Māci un mācies latviešu valodu* [tiešsaiste]. LVA tīmekļvietne, 2020–2021 [skatīts 23.01.2021]. Pieejams: <https://maciummacies.valoda.lv/>

Ose, L. (2015) Skolotāja faktors: pedagogi dialogā ar bērniem un jauniešiem, kas atgriezušies Latvijā [tiešsaiste]. Grām.: *Radot iespējas attīstībai: diasporas bērnu un jauniešu izglītībai*. Red. A. Lulle, E. Kļave; LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 185.–204. lpp. [skatīts 23.01.2021].

Pieejams: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/diaspora/Diasporas_berni_makets.pdf

Rekomendācijas 2019a – *Rekomendācijas komunikācijai un sadarbības stiprināšanai ar iestādēm un organizācijām* [tiešsaiste]. Pumpurs [skatīts 22.01.2021]. Pieejams: http://www.pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/06_PuMPuRS_infomaterials_Rekomendācijas_komunikācijai_un_sadarbības_stiprināšanai.pdf

Rekomendācijas 2019b – *Rekomendācijas sadarbībai audzināšanas jomā* [tiešsaiste]. Pumpurs [skatīts 22.02.2021]. Pieejams: http://www.pumpurs.lv/sites/default/files/2019-12/04_PuMPuRS_infomaterials_Sadarbiba_audzinasanas_joma.pdf

Soli pa solim 2020 – *Bērncentrētas un demokrātiskas pirmsskolas grupas. Soli pa solim pieeja*. Rīga: Izglītības iniciatīvu centrs, 2020. Pieejams arī: http://iic.lv/wp-content/uploads/2020/07/Rokasgramata_PII.pdf

Ziņojums 2014 – *Par analītisko izpēti „Vispārējās izglītības iestāžu izglītojamo, kuri atgriezušies no mācībām citā valstī, iekļaušanās Latvijas izglītības sistēmā”* [tiešsaiste]. Ziņojums, 20.10.2014., Nr. 1-17/6., IKVD [skatīts 23.01.2021].

Pieejams: https://ikvd.gov.lv/wp-content/uploads/2018/03/20102014_117_6_ZINIJUMS_PAR_ANAL_lab.pdf

NORMATĪVIE AKTI

Diasporas likums [tiešsaiste]. Saeima, 01.11.2018. Likumi.lv [skatīts 20.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/302998-diasporas-likums>

Izglītības likums [tiešsaiste]. Saeima, 29.10.2021. Likumi.lv [skatīts 20.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam [tiešsaiste]. Likumi.lv [skatīts 12.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/266406-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnu-20142020gad-am-apstiprinasanu>

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam: Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai (Projekta versija 16.07.2020) [tiešsaiste]. IZM, 2020 [skatīts 21.01.2021]. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/IAP2027_projekta_versija_apsriesana_16072020.pdf

MK noteikumi Nr. 480 – *Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība* [tiešsaiste]. Ministru kabineta noteikumi Nr. 480, 15.07.2016. Likumi.lv [skatīts 20.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/283735-izglitojamo-audzinasanas-vadlinijas-un-informācijas-macibu-lidzeklu-materialu-un-macibu-un-audzinasanas-metozu-izvertesanas-kartiba>

MK noteikumi Nr. 591 – *Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās, speciālajās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi* [tiešsaiste]. Ministru kabineta noteikumi Nr. 591, 13.10.2015. Likumi.lv [skatīts 20.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/277597-kartiba-kada-izglitojamie-tiek-uznemi-visparejas-izglitibas-iestades-un-specialajas-pirmsskolas-izglitibas-grupas>

Psihologu likums [tiešsaiste]. Saeima, 30.03.2017. Likumi.lv [skatīts 20.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/290115-psihologu-likums>

Remigrācijas atbalsta pasākuma īstenošanas, novērtēšanas un finansēšanas kārtība [tiešsaiste]. Ministru kabineta noteikumi Nr. 496, 07.08.2018. Likumi.lv [skatīts 20.01.2021]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/300955-remigrācijas-atbalsta-pasākuma-istenosanas-novertesanas-un-finansesanas-kartiba>

Katrai mājai ir savs starojums, aura varbūt.

Tālu staro tā māja, kurā ir bites. Viņa staro tik tālu, cik tālu ved viņas bišu ceļš.

Tās ir lielā starojuma vietas. Lielā labdabīgā starojuma vietas.

Es te vestu bērnus diendusā guldīt.

(I. Ziedonis¹)

4. SKOLOTĀJ, IEKĀP CITA KURPĒS!

Vai tev ir pazīstams žilbinoši dzeltenais pieneņu pļavu košums zem zilā debesu juma un gājputnu sveiciens padebešos, vai esi sajutis medaini saldo liepziedu smaržu un rudzu maizes spēcinošo garšu, vai atpazīsti pirmo sniegpārslu miklo pieskārienu vaigam? Tā, kā tas ir iespējams tikai Latvijā? Tu teiksi – jā, protams! Un tas šķiet vienkārši un pašsaprotami, jo te ir tavas mājas, tava dzīve, tava ikdiena un svētki.

Bet, kādas būtu sajūtas, ja tev jautātu par Spānijas svelmaino sauli vai Norvēģijas kalnu ledājiem, vai Amerikas milzīgajiem plašumiem, vai Filipīnu ielu burzmu? Vai tas būtu tikpat pašsaprotami un viegli? Ticamāk jau – nē, ja to visu neesi pieredzējis, sajutis ikdienā.

Tāpat ir bērniem un viņu ģimenes locekļiem, kuri atgriežas uz dzīvi Latvijā. Vairs nav ierasto lietu un sajūtu, citā zemē izdzīvotās pieredzes, bērnības draugu un skolasbiedru, mītnes zemes tautu un valsts tradīciju. Te ir arī citi laikapstākļi, citi ziedi, citi dzīvnieki. Kas pierasts, ierasts un tradicionāls Latvijā, tāds nav bijis mītnes valstīs, viss jaunais nu ir kā pārsteigums, brīnums, nereti tas ir nesaprotams, lai arī vecāku nostāstos dzirdēts un retajās Latvijas apciemojumu reizēs redzēts vai grāmatās lasīts, lai arī bērna vecāki ir dzimuši, auguši, skolojušies Latvijā, lai arī vecāki (vai viens no vecākiem) ir Latvijas pilsoņi, valstspiederīgie.

Mēs kļūstam bērniem par ikdienas neatņemamu sastāvdaļu, par jaunajiem draugiem un padomdevējiem, par iedvesmotājiem un uzticamības personām, par ceļabiedriem viņu jaunajā dzīvē te, Latvijā. Bērni un jaunieši saskaras ar jaunām situācijām, prasībām, notikumiem, gūst jaunu pieredzi, kas nebūt nav pašsaprotama un iepriekš piedzīvota.

Viens no lieliskākajiem padomiem cilvēku savstarpējās attiecībās ir tik zināmais *iekāp cita korpēs. Iejūties, skolotāj, reemigrējušā bērna, viņa ģimenes locekļu „ādā”, un problēmas vai nesaskaņas, neizpratne vai iebildumi kļūs vieglāk uztverami un risināmi. Dāvāsim bērniem un viņu vecākiem sagaidīšanas un satikšanās, mīlestības un cieņas prieku! Skola ir vieta, kur mācām un mācāmieš pieņemt un izprast citus, – jā, arī citādu, neparastus, no citurienes atbraukušus, reizumis rūpju, bažu un dvēselē paslēpta aizvainojuma nomāktus un saziņā skarbus.*

Imants Ziedonis savulaik rakstījis: „Ir jābūt tādai vietai, kurā tu atnāc rūpju pilns un pēkšņi – sirds iesāpas no skaistuma.” Radīsim un kopsim attiecību un izpratnes skaistuma ziedu, palīdzēsim reemigrējušo ģimenēm un viņu bērniem atjaunot (vai sākt) papildītu un mērķtiecīgu dzīvi Latvijā!

---

¹ Ziedonis, I. (1995) Apiet apkārt. Grām.: I. Ziedonis. Raksti, 3. sēj. Rīga: Nordik, 24. lpp.

Svarīgi ir atcerēties, ka jaunā dzīves un mācību situācijā atrodas ne tikai bērns, bet arī viņa ģimenes locekļi. Arī kādam no bērna vecākiem vai ģimenes locekļiem Latvija var būt jaunatklāsmes zeme. Arī viņi var būt tikpat nezinoši un nedroši. Palīdzot ģimenei iejusties un iepazīt Latviju, tradīcijas un vērtības, bērnam radīs drošības sajūtu.

Nereti vecāki neuzdrošinās jautāt, noskaidrot, izteikt savas domas vai bažas – ja nu nesapratīs, ja nu ar to nodaru pāri bērnam, vai es to drīkstu? Iedrošīniet, uzrunājiet, pajautājiet, kā viņi jūtas Latvijā, vai nav nepieciešama kāda palīdzība vai padoms. Atvērsies arī vecāku sirdis, un seja atplauks smaidā. Labais vairo labo.

Vecākiem un bērniem jau ir sava pieredze, kas iegūta mācībās citas valsts skolā, pieredze skolas un ģimenes sadarbībā. Katrā valstī tas ir citādi. Gan vecāki, gan bērni iepriekšējo pieredzi vēlas pārcelt uz jauno situāciju Latvijā. Ne vienmēr tas iespējams, ne vienmēr tas noderīgi. Stāstiet, skaidrojiet, uzklusiet!

Nav jaunums, ka vecāki bērnos nereti vēlas realizēt savus nepiepildītos sapņus, ieceres, dot, viņuprāt, labāko saviem bērniem, sūtīt viņus skolās, kurās paši mācījušies, guvuši bērnības un jaunības pieredzi, vēlas vadīt bērnus viņiem jau zināmās un pieredzētās „takās”. Bet dzīve un situācija vairs nav tāda, kā agrāk – mainījusies skola, tradīcijas, skolotāji, un tas var izraisīt vilšanos. Pārrunājiet ar vecākiem, ka šodien vairs nevar mērīt ar vakardienas mērauklu.

Latviešu valodas zināšanas un prasme ir pamats sekmīgai mācību satura apguvei, saziņai, un to mācīties un pilnveidot var ne tikai latviešu valodas vai matemātikas, ģeogrāfijas un citās stundās, bet arī starpbrīžos, sasveicinoties no rīta un atvadoties pēcpusdienā, pajautājot: „Kā klājas?”, katru dienu apgūstot kādu jaunu frāzi, izteikumu. Valodu var bagātināt arī sarunās ar ģimeni. Tas ir vecāku un skolas kopējs darbs – palīdzēt bērnam apgūt valodu.

Savulaik cilvēki Latviju ir atstājuši dažādu iemeslu dēļ, un tikpat daudz iemeslu ir atgriezies – ne vienmēr tie ir veiksmes vai pozitīvas pieredzes stāsti. Ir arī nepiepildīti sapņi un vilšanās, ģimenes vai dzimtas traģēdijas, emocionālas neveiksmes. Cilvēki noslēdzas sevī, katru ieteikumu vai aizrādījumu reizēm uztver kā aizskārumu, uz visu raugās ar neticību, īsti nevēlas sarunāties ar apkārtējiem. Pat labvēlīgākais skolas ieteikums vai pamudinājums bērnam, ģimenei var izsaukt neapmierinātību. Tāpēc – paej, skolotāj, solīti pretim, noskaidro, uzrunā!

Atbraukušais bērns Latvijas skolas sistēmu iepazīst, tikai sākot mācības. Ja tā ir pirmā klase – tad kopā ar klasesbiedriem, bet – ja vidusskolas klases? Skolas vērtības, tradīcijas un noteikumus ir iespēja iepazīt laika gaitā dažādās situācijās. Lielisks palīgs jaunatbraukušajiem bērniem un ģimenēm būtu „Jaunā skolēna grāmata”, kur vienkāršā un saprotamā valodā tiktu aprakstīti uzvedības noteikumi skolā, prasības, skolas piedāvātās iespējas, skolas darba režīms, kultūra, tradīcijas, aprakstīts mācību telpu izvietojums, piedāvāta kontaktinformācija. Pirmajā skolas dienā saņemot šādu rokasgrāmatu, vēlāk varētu izvairīties no daudziem jautājumiem (ne vienmēr bērns vai vecāki uzdrošinās jautāt, lai noskaidrotu nezināmo).

Skolēni lielākoties labprāt savā kolektīvā uzņem jaunus klasesbiedrus. Kāpēc gan pirmās stundas nevarētu būt atvēlētas iepazīšanās sarunām, domu apmaiņai par konkrēto mācību priekšmetu? Kāds no klasesbiedriem varētu kļūt par labu padomdevēju. Bērni emocionāli bagātinās savstarpējā komunikācijā, un ieguvēji būtu visi audzēkņi.

Ģimenes Latvijā atgriežas no visdažādākajām pasaules vietām – valstīm ar atšķirīgām tradīcijām, ģeogrāfiju, kultūru, vēsturi, reliģiju un valodu. Nereti bērniem ir labākas angļu valodas zināšanas un prasmes vai kādas citas mītnes zemes valodas prasmes. Izmantosim bērnu pieredzi sarunu vakaros klasē, skolā, domubiedru grupu komunikācijā, mācību stundās (spēlēs, uzdevumos, radošajās izpausmēs).

Atgriežoties Latvijā, ģimenēm nepieciešams atbalsts, vienkāršas sarunas un padoms, sapratne. Ir zudusi pirmā atgriešanās sajūsma, sākusies ikdienas dzīve, un – bailes kādam jautāt, izrādīt savu neziņu vai nevarēšanu, jo daļā sabiedrības izveidojies priekšstats, ka reemigranti ir „citādi”, viņi jau ir „laimes

Pajautā: „Kā klājas?”

**Izveido jaunā
skolēna grāmatu.**

---

lutekļi”. Ja klasē vai skolā ir vairāku reemigrantu ģimeņu bērni, skola var organizēt vecāku tikšanās, domu apmaiņas, kopīgas darbošanās pasākumus. Vecāku uzticēšanās un sadarbība būs ieguvums arī skolai.

Lielākoties dalījums izglītības līmeņos, posmos un to atbilstība skolēnu vecumam ārvalstīs un Latvijā nesakrīt. Var gadīties, ka mītnes zemē bērns mācījies augstākā klasē, bet Latvijā, ievērojot viņa vecumu, bērns pēkšņi nonācis vienu vai divus gadus zemākā klasē. Pārsteigums, vilšanās bērnam un vecākiem, jo viņi to uztver kā zināšanu un prasmju līmeņa vērtējumu, uzskatot, ka bērns ir „atstāts uz otru gadu”. Tā var rasties pirmie pārpratumi, nesaprašanās, zust mācību, sadarbības motivācija. Šādās situācijas vajag izskaidrot un ar vienkāršiem piemēriem pastāstīt par dalījuma klasēs un vecumposma atbilstēm dažādās valstīs, akcentējot, ka bērns būs kopā ar vienaudžiem (kā jutīsies skolēns, kas, piemēram, ir divus gadus jaunāks, bet viņa devītās klases biedri runās un apspriedīs pieredzēto aizvadītās nedēļas nogales ballītē vai koncertā, un vai pārējiem būs aktuālas divpadsmitgadnieka dzīves norises?).

Nereti vecāki uztraucas, ka agrāk bērnam sekmes bijušas ļoti labas, bet te, Latvijā, lielākoties ir nepietiekams vērtējums (bet bērns mācās un mācās, jau ir paguris no tā visa, nekas nesanāk, zudusi motivācija, slikta skola un skolotāji...). Jau pirmajās tikšanās reizēs vecākiem un bērniem jāizstāsta, ka sākumā var būt neveiksmes mācībās, var pazemināties vērtējums, bet tas ir pašsaprotami, jo, ienākot jaunā mācību vidē, sasniegumi parasti uzreiz nav augsti. Kopīgi pārvarot grūtības, ceļš pamazām aizved līdz labiem rezultātiem.

Arī skolotājiem un klases audzinātājam iesākums ir grūts, prasa papildu darbu un laiku, liek būt radošiem. Meklējiet atbalstu un domubiedrus reemigrantu ģimenēs, sarunājieties, informējiet viņus par visu, dodiet padomu ikdienišķās sadzīves lietās, pat ja tās nav saistītas ar skolu. **Skolotāj, tu pirmais pastiep roku sadarbībai!**

Savstarpēja komunikācija ir atslēga sapratnei un sadarbībai: sarunas ar vecākiem, ar bērnu ārpus obligātās saskarsmes stundās, saziņa ar kolēģiem savā un citās skolās, ar pašvaldības speciālistiem, ar ekspertiem dažādās organizācijās. Nākas dzirdēt – ārvalstu skolās jaunatbraukušajiem iekļauties ir vieglāk, jo tur ir skolotāju palīgi, ir atvieglots mācību saturs un pielāgota vērtēšanas sistēma, vecākiem tiek sniegtas detalizētas atskaites, tiek izstrādātas īpašas programmas jaunatbraukušajām ģimenēm. Taču ir arī pavisam pretēja pieredze – nekāda atbalsta vai atvieglojumu, nav īpašu programmu, skolēnam uzreiz ir jātiek ar visu galā pašam.

Katrā valstī ir savas tradīcijas, redzējums un iespējas, atšķirīga izglītības sistēmas izveides vēsture. Latvijai reemigrējušo ģimeņu bērnu iekļaušanās izglītības sistēmā ir jauna pieredze ar daudzām līdz šim nebijušām problēmām. **Mēs visi mācāmies un pilnveidojamies.**

Lai skolas labestīgais starojums iet plašumā!

II. Izglītības pieredze Latvijā un ārvalstīs

5. MANS PIEREDZES STĀSTS: ATGRIEŽOTIES LATVIJĀ*

Mans dzīves stāsts sākās Austrālijā. Tur esmu dzimis un dzīvoju pirmos savas dzīves gadus. Tad ģimene izvēlējās pārcelties uz Latviju, un tā nākamie pieci gadi tika pavadīti Latvijā, kur apmeklēju bērnudārzu. Pēc tam vēlreiz pārcēlāmies uz Austrāliju, kur pavadīju septiņus gadus. Austrālijā beidzu pamatskolu un sāku mācības vidusskolā. Pēc sešu gadu dzīves Austrālijā mēs izlēmām vēlreiz doties uz Latviju, un tādēļ laicīgi sāku attālināti mācīties latviešu valodu un matemātiku, lai būtu vieglāk iejusties jaunajā skolā.

Kad man bija 13 gadu, atgriezāmies Latvijā, kur dzīvoju arī pašlaik. Jāatzīst, ņemot vērā visus apstākļus, tomēr biju optimistiski un pozitīvi noskaņots. Ieradāmies maija vidū, tādēļ mācības sāku jaunajā mācību gadā (septembrī). Mēs bijām plānojuši, ka došos uz septīto klasi, kaut arī būšu nedaudz vecāks par pārējiem. Taču skola piedāvāja iespēju apmeklēt manam vecumam atbilstošo 8. klasi.

Tā kā šajā klasē padziļināti apguva valodas, vasarā centos apgūt septītās klases programmu divās valodās: vācu un krievu, kā arī mācījos pamatlīetas, kas būtu jāzina citos mācību priekšmetos, piemēram, matemātikā un bioloģijā. Tā nu es pavadīju savu vasaru, gatavojoties jaunam posmam manā dzīvē. Bet beigās es to novērtēju, jo, manuprāt, padarītais palīdzēja vieglāk piemēroties Latvijas izglītības sistēmai.

Mani pirmie iespaidi jaunajā skolā bija diezgan neitrāli, nebija nemaz tik daudz lietu, kas mani pārsteigtu. Kad jau biju iejuties ikdienas dzīvē un iestājās zināma rutīna, es sāku ievērot atšķirības skolā un izmantotajās mācību metodēs. Uzreiz sapratu, ka **skolotāji vēlas, lai skolēniem gandrīz visos mācību priekšmetos būtu vienādi labas sekmes un izpratnes līmenis**. Manuprāt, tas ir aplami – es biju pieradis, ka skolotājs ir gatavs palīdzēt tiem, kuriem kaut kas nepadodas tik labi, un ļauj tiem, kuri visu saprot, apgūt papildu jautājumus. Es jutu, ka **skolotājs šeit nav gatavs kompromisam**: vairāk atbalstīt skolēnus, kuriem tik labi viss neizdodas kā citiem. Turklāt šie skolēni nereti pat klases priekšā tika pazemoti, saukti apkaunojošos vārdos. Ja klasei vai lielākajai daļai skolēnu nebija paveicies kontrol darbā, tā vietā, lai motivētu mācībām vai sniegtu atbalstu, gatavojoties nākamajam pārbaudes darbam, visi tika pazemoti. Atceros pat gadījumu, kad skolotāja teica, ka varbūt būtu labāk, ja slikti izpildītos kontrol darbus vienkārši iemestu atkritumu kastē. Manuprāt, darbu rezultāti atspoguļo mācību procesu (kas un kā ticis mācīts).

Es ātri sapratu, ka mācību saturs, kas skolēniem tiek piedāvāts, vārds vārdā monotoni tiek pārstāstīts no mācību grāmatas. Arī kontrol darbos galvenokārt tika pārbaudīta skolēnu atmiņa – spēja atcerēties iepriekšējā vakarā vairākas stundas no vietas pārlasīto mācību materiālu, iekļot to galvā, lai nākamajā dienā uzrakstītu kontrol darbu. Un pēc tam tūlīt visu, kas bijis iegaumēts, aizmirst. Biju pieradis, ka mācību procesā vairāk pārbauda kāda jautājuma izpratni, turklāt svarīgākais, ka rezultāti skolotājam bija kā rādītājs, ko vajadzētu pamainīt (mācību metodes vai mācību satura sarežģītības pakāpi), kā labāk atbalstīt skolēnus tālāk. Katrā pārbaudes darbā bija arī uzdevumi, kuri atšķīrās no stundu laikā veiktajiem, lai ļautu skolēnam pašam atrast risinājumu vai skaidrot pēc savas izpratnes.

Šāda pieeja labāk atklāj klases un katra skolēna izpratnes līmeni par noteiktiem jautājumiem, tēmām. Tas ļauj skolēnam domāt radoši, ārpus noteiktā rāmja. Beigās, manuprāt, tas skolēnam dod vairāk motivācijas pēc stundām pētīt, noskaidrot, rada interesi par to vai citu jautājumu. Rezultātā skolēns paplašina savas zināšanas, gūst labākus mācību sasniegumus, un galvenais – šādas mācība ļauj skolēnam atrast savu aizraušanos, kam var būt svarīga loma karjeras izvēlē.

Šāda veida mācības nebūt nav ideāls risinājums visiem bērniem un skolēniem, bet man noteikti palīdzētu. **Šajos dažos gados, kurus esmu pavadījis, mācoties Latvijā, esmu zaudējis vēlmi, iedvesmu,**

* Pēc autora vēlēšanās tiek saglabāta skolēna anonimitāte.

---

motivāciju dziļāk pētīt kādu jautājumu vai tēmu, kas mani aizrauj, kas varētu būt noderīga, nākotnē profesionāli specializējoties. Es esmu attīstījis, manuprāt, sliktu ieradumu – mācīties kontrolārbam, nevis sev. Mācīties, lai sekmīgi pabeigtu skolu, nevis atrastu aizraušanos. Mācīties tikai stundu laikā un censties atslēgties no mācībām, tiklīdz var, lai tikai rastu brīvību.

Ar laiku arī sapratu, ka bērniem, kuru ģimenes ir atgriezušās vai nu uz ilglaičīgu, vai īslaicīgu dzīvi Latvijā, netiek sniegts nekāds papildu atbalsts, ja bērnam, piemēram, nav pietiekama latviešu valodas prasme vai atšķiras zināšanas kādā mācību priekšmetā. Es biju apguvis citas tēmas matemātikā un dabaszinībās, salīdzinot ar skolēniem, kas izglītojušies Latvijā. Turklāt, kad apgūvām kādu jautājumu, piemēram, matemātikā, tā bija manis paša atbildība – apgūt nepieciešamās priekšzināšanas (kad lūdzu skolotājam palīdzību, man atteica, ka tam vienkārši bija jābūt jau zināmam). Pārsteidza vēl arī tas, ka eksaktajos priekšmetos, uzdevuma risinājumi bija jāveic tieši tādā veidā, kā tas darīts stundas laikā. Līdz ar to daudzas reizes kontrolārbos vai pārbaudes darbos zaudēju punktus un saņēmu zemāku atzīmi, tikai tāpēc, ka izmantoju citu risinājuma veidu, kaut atbilde bija pareiza. Skola mācīja man dzīvot tikai pēc „mācību grāmatas”. Un arī kontrolārbos es drīkstu tikai atkārtot to, kas mācību grāmatā ir rakstīts – vārds vārdā.

Ar laiku es iemācījos sadzīvot ar šo sistēmu, tādēļ tas manu mācību vērtējumu nemainīja krasi, bet es pazinu citus skolēnus, kuri bija iebraukuši no citām valstīm un nebija pietiekami sagatavojušies Latvijas izglītības sistēmai. Šiem skolēniem bija grūtības sekot līdzi mācībām, un bez jebkāda atbalsta viņi tik tikko varēja sekmīgi pabeigt mācību gadu.

No sociālā aspekta raugoties, jāatzīst, ka esmu vairāk introverts nekā ekstraverts, kaut arī Austrālijā aktīvi nodarbojos ar vairākiem sporta veidiem un aktīvi iesaistījos sabiedriskajā dzīvē. Iesākot mācības šeit, uzreiz uztvēru starpību skolas sociālajā dzīvē. Skolēni bija atturīgi, negribīgi nāca pie „jauniņā” (pie manis, pie citiem jaunpienākušajiem skolēniem). Bija grūtāk iekļauties kādā draugu grupā, un tas prasīja vairāk laika. Mana sabiedriskā dzīve sašaurinājās, tādēļ aktīvi uzturēju kontaktus ar draugiem Austrālijā, izmantojot sociālās saziņas vietnes. Šī tad arī kļuva par manu sabiedrisko dzīvi. Tomēr ar laiku sadraudzējās ar jauniešiem skolā un tiku iekļauts draugu lokā, bet ciešas draudzības saites izveidot bija grūti.

Es arī ievēroju, ka skolēniem lielākoties ir negatīva attieksme pret skolu. Es jutu, ka nav vēlēšanās būt skolā, pildīt mājasdarbus, aktīvi iesaistīties stundās un uztvert skolu kā nopietnu dzīves posmu. Šeit dominē naidīga attieksme pret skolu, kas arī ir viens no iemesliem, kāpēc izveidojusies nedraudzīga mācību vide. Tas negatīvi ietekmē motivāciju mācīties, vēlmi atrasties skolā un izrādīt kaut niecīgu interesi par skolu, novērtēt tās nozīmi cilvēka dzīvē. Veidojas pesimistiska emocionālā gaisotne, un, godīgi sakot, **ir drūma sajūta, atrodoties skolā**. Pēc manas pieredzes, šādā vidē uzturoties, skolēni cenšas atrast veidu, kā „apiet sistēmu”, piemēram, kaut ko norakstīt, špikot kontrolārbos vai nepildīt mājasdarbus. **Nav cieņas pret skolotājiem. Netiek izmantots skolēna intelektuālais, garīgais un emocionālais potenciāls.**

Šo gadu laikā, mācoties Latvijā, esmu pieradis pie mācību metodēm un darba formām (kaut neesmu apmierināts ar tām), respektīvi, ar laiku esmu pieradis pie sistēmas. Tomēr joprojām trūkst mācību motivācijas, intereses par mācību saturu, un nav arī vēlmes iesaistīties skolas dzīvē.

6. PRET CITIEM IZTURIES TĀ, KĀ GRIBĒTU, LAI IZTURAS PRET TEVI

Bieži dzirdēts ieteikums: „Pret citiem izturies tā, kā gribētu, lai izturas pret tevi.” Bet vai ikdienā tas tiek ievērots?

2019. gada nogalē Latvijas Televīzija pārraidīja labāko sportistu apbalvošanas ceremoniju – „Gada balva sportā”. Sveikti tika arī labākie sporta skolotāji. Par katru no trīs pretendentiem bija sagatavots video-materiāls. Vienā no sižetiem skolotāja izteica frāzi – „karājās kā cīsiņš”. Tobrīd nodomāju – skolotāja, kas atļaujas tā runāt labākajā gadījumā skolā vairs nestrādā, bet sliktākajā – ir stājusies tiesas priekšā. Jūs pat nevarat iedomāties, cik liels bija pārsteigums, kad paziņoja uzvarētāju. Latvijā par labāko sporta skolotāju tika atzīts cilvēks, kurš necienīgi izsakās par bērniem.

Lai nu būtu, bet ticiet vai ne – salīdzināt kādu ar cīsiņu IR apsūkāšanās. Vai skolotājam patīktu, ja bērni viņu sauktu par sardeli?

Ja Latvijā mācīsies skolēns, kurš pirms tam apmeklējis skolu Īrijā, viņš noteikti būs ļoti pārsteigts, ka tiek izteikta kritika par lietām, ko cilvēks pats nevar ietekmēt, – ādas krāsu, fiziskajiem dotumiem, ķermeņa uzbūvi, matu krāsu u. tml. Katrs mēs piedzimstam tādi, kādi nu piedzimstam, un nav korekti par to kritizēt un nievājoši izteikties.

Nereti ir nācies dzirdēt, ka Latvijas skolās smejas par reemigrantu bērnu latviešu valodas prasmi. Skolotājs ir tas cilvēks, kuram jābūt piemērs, diemžēl gadījums, ko varēja vērot televīzijas sižetā, liecina par pretējo – skolotājs rāda, ka drīkst citus apsmiet, kritizēt, apsūkt.

Vēl šeit būtu jārunā par kliegšanu. Zinu pāris gadījumu, kad reemigrantu bērniem bijušas neizskaidrojamas veselības problēmas. Kā vēlāk noskaidrojās, cēlonis tam bijusi balss pacelšana sarunā ar viņu. Bērns pirmo reizi mūžā saskārās ar to, ka uz viņu kāds (skolotājs) kliež. **Vai jums, pieaugušie, patīk, ja uz jums kliež?**

Ja cilvēki, arī pieaugušais saziņā ar bērnu, dzīvotu un rīkotos pēc virsrakstā minētā principa, viss būtu daudz patīkamāk un vienkāršāk. Jā, tas nav viegli, bet uz to jātiecas! **Bērns ir tieši tāds pats cilvēks kā pieaugušais**, un maldīgs ir uzskats, ka pret bērnu drīkst izturēties citādi nekā pret pieaugušo.

Ja skolotājs demonstrētu savaldību, rādītu labu piemēru un censtos saprast skolēnu, ieguvēji būtu visi – ne tikai reemigrējušie, bet arī Latvijā dzīvojošie bērni. **Viens no priekšnoteikumiem – skaidri un stingri uzvedības un rīcības noteikumi un konsekventa reakcija uz pārkāpumiem, tādējādi samazinot situācijas, kad skolotājs zaudē pacietību.**

Piemēram, Īrijas skolās nedrīkst lietot mobilos telefonus, un visiem ir zināms, kas sekos, ja šis noteikums tiks pārkāpts: ir skolas, kur telefons tiek atņemts līdz nākamajai pirmdienai, citās – uz nedēļu vai pat divām. Kaut arī noteikumi atšķiras, tie darbojas, pat nesakot ne vārda – telefons par pārkāpumu tiek atņemts, un visiem tas ir skaidrs.

Vēl kāds piemērs – katoļu skolās nedrīkst lietot kosmētiku. Kā mūsdienās tas tiek risināts? Pavisam vienkārši – pie ieejas skolā meitenes sagaida skolotāja, turot gatavībā mitrās salvetes. Ja kāda skolniece ir pārkāpusi šo noteikumu, viņai tiek iedotas mitrās salvetes un palūgts doties uz labierīcībām notīrīt kosmētiku.

Tas pat nav stāsts par reemigrantu bērniem Latvijas skolās. Ja skolās strādātu labestīgi un saprotoši skolotāji, ieguvēji būtu visi un Latvijā izaugtu paaudze, kas fiziski un morāli nedarītu pāri saviem bērniem.

Man ļoti patīk, kā Īrijā notiek saziņa ar vecākiem. Sākumskolā, kur lielāko daļu mācību priekšmetu

vada klases audzinātājs, vecākiem katram tiek noteikta konkrēta diena un laiks, kad paredzēta saruna ar skolotāju. Vecākās klasēs savukārt šo pašu komunikācijas modeli ievēro visi skolotāji. Katra priekšmeta skolotājs atrodams noteiktā vietā, un vecāki pieiet aprunāties ar katru skolotāju vai ar to pedagogu, ar kuru vēlas kaut ko izrunāt. Kopīgas sapulces notiek tikai par jautājumiem, kas attiecas uz visiem, piemēram, par pārejas gada programmu un noteikumiem, par Svētās komūnijas norisi u. tml., bet nekad citu klātbūtnē netiek apspriesta bērna uzvedība un sekmes.

Jāpiebilst, ka bērni nekad netiek kritizēti. Ja arī ir sakāms kas ne tik pozitīvs, tas tiek pateikts ļoti korekti. Īrijā izpaliek kritika par sliktām sekmēm, jo bērni mācību priekšmetus apgūst atbilstoši izvēlētajam līmenim (tādi ir trīs). Arī Latvijas skolēni tikai iegūs, kad varēs izvēlēties, kurā līmenī apgūt to vai citu mācību priekšmetu.

Šķiet, kas tur sevišķs, nu nosauca kādu par cīsiņu... Bet ticiet, arī mani, pieaugušu cilvēku, kurš 20 gadus nodzīvojis Īrijā, Latvijā bieži nepatīkami aizskar cilvēku teiktais – vai tas būtu ārsts, vai pārdevēja. **Izturēsimies pret citiem tā, kā gribētu, lai izturas pret mums, un daudzas problēmas atrisināsies.** Bieži tiek kritizēts ārzemēs novērotais „dežūrsmaids”, bet dzīve taču būtu patīkamāka, ja saveicinoties mēs uzsmaidītu viens otram (nevis pārietu ielas otrā pusē). Tāpat nevajadzētu citus nodarbināt ar savām problēmām: ja tev sāp mugura, ej pie speciālista, bet kaimeiņam tā vietā, lai izklāstītu savas nedienas, labāk novēli jauku dienu! Tagad moderni ir teikt, ka jāmācās visu dzīvi, līdz sirmam vecumam. **Cilvēkmīlestība noteikti ir tā lieta, ko var un vajag mācīties visi mūžu.**

Daži personiskās pieredzes piemēri no skolēnu nometnes Īrijā

- Skolotāja no Latvijas vada nodarbību Īrijas latviešu bērnu valodas apguves nometnē. Bērniem tiek organizēta spēle, kurā zaudētājs tiek „atalgots”, sitot ar knipi. Rezultātā saņemtu zvanu no ļoti uztrauktas mammas, kura jautā: „Kas tur notiek? Bērniem liek vienam otru sist!”

Secinājums – lai arī pasist knipi Latvijā droši vien joprojām ir ierasta lieta, bērniem, kuri mācās vai ir mācījušies Rietumeiropas skolās, pirmkārt, liksies nepieņemami, ka kāds viņiem pieskaras, un, otrkārt, ka šis pieskāriens ir nepatīkams. Arī pieaugušo vidē pieskārienus stingri nosaka etiķete – gan sasveicinoties, gan apskaujoties. Spēlē uz knipjiem pieaugušais piedalīsies, ja pats tā būs izlēmis. Tāpēc arī bērniem vispirms būtu jāizskaidro spēles būtība, un tad var tajā piedalīties tie, kuriem nav iebildumu pret noteikumiem. Tomēr labāk šādas rotaļas nepiedāvāt.

- Tā pati nometne, tā pati skolotāja. Spēle ar ķīlu došanu, kas bērnos izraisīja lielu neizpratni, jo viņiem tika atņemtas lietas, kas bija kabatā, visbiežāk tūkstoti vērts viedtālrunis *iPhone*.

Secinājums – spēles noteikumi jāizskaidro, skolēnam jāsaprot, ko nozīmē ķīla. Bet labāk tomēr izvairīties no spēlēm, kurās tiek kaut kas (personiskās mantas) atņemts, kaut tikai uz laiku.

Reemigrantu bērniem latviešu valodas prasme noteikti nebūs tik augstā līmenī kā vienaudžiem klasē, tāpēc ir svarīgi izskaidrot to vārdu nozīmes, kurus ikdienā parasti nelietojam, kā, piemēram, knipsis vai ķīla. Reemigrējušie bērni nebūt nav neattapīgi vai kā citādi sliktāki, viņi vienkārši ir uzauguši, spēlējot citas spēles. Tāpēc nepieciešams izskaidrot spēles vai rotaļas noteikumus, kaut arī tie liekas pašsaprotami.

Viens ļoti uzskatāms piemērs par to, kas Latvijā skolēnam ir pats par sevi saprotams, bet bērnam reemigrantam nē. Tā ir pirmā skolas diena – 1. septembris. Pajautājiet jebkuram cilvēkam Latvijā, vecam vai jaunam, kad ir pirmā skolas diena. Visi kā viens atbildēs, ka tas ir 1. septembris, bet Rietumeiropā mācības šajā datumā nesākas. Bieži vien pat vienā valstī pirmā skolas diena var nebūt vienā laikā, jo lēmumu, kad sākt jauno mācību gadu, pieņem katras skolas vadība.

Dažas lietas, kas Latvijas skolā var pārsteigt reemigrantus no Īrijas

- Reizēm skolotājs atsevišķus sava darba pienākumus uztic bērniem. Īrijā pedagogi savus veicamos darbus neliek darīt citiem, jo īpaši bērniem.
- Īrijā skolotājs un/vai pulciņu vadītājs neved savā automašīnā skolēnu, ja tur nav klāt vēl kāds pieaugušais.
- Bērni Īrijā nekad netiek atstāti vieni paši. Ja pedagogs šādi rīkosies, viņš zaudēs darbu un nevarēs vairs strādāt savā profesijā.
- Īrijā skolotāja darbs ir labi atalgots un prestižs. Skolās strādā daudz vīriešu.

-
- Īrijas skolās ir strikti noteikumi, kurus visi ievēro. Noteikumi neeksistē tikai uz papīra, tie jāievēro: ja ir noteikta skolas forma, tad tā ir jānēsā u. tml. Par katru pārkāpumu saņem konkrētu un nepārprotamu sodu.
  - Īrijas skolās ir reglamentētas skolēnu savstarpējās attiecības, jebkādas atkāpes no noteikumiem tiek izskatītas, un tiek pieņemts lēmums, kā atrisināt problēmu. Bērnam vienam pašam nav jāizcīna vieta zem saules.

Cieņa vienam pret otru dara pasauli labāku! Arī bērns ir personība, kas pelnījusi cieņpilnu attieksmi.

7. PAMATSKOLAS ANGLIJĀ

Skolas gaitu sākuma vecums un pieteikšanās skolai

Anglijā obligātais skolas vecums ir no 5 līdz 18 gadiem. Pēc likuma visiem bērniem jāsāk mācības skolā vai mājniecībā semestrī uzreiz pēc piektās dzimšanas dienas. Tomēr liela daļa bērnu saņem formālu izglītību vecumā no trim gadiem, pēc vecāku izvēles apmeklējot bērnudārzu, spēļu grupas vai pirmsskolas klasi pamatskolā. Lielākā daļa bērnu no četrus gadu vecuma (četrus gadu vecums jāsasniedz līdz 31. augustam gadā, kad sāk skolu) dodas uz sagatavošanas klasi pamatskolā.

Bērnu izglītība parasti ir sadalīta divos posmos: pamatskola – bērniem vecumā no 5 līdz 11 gadiem, un vidusskola – no 11–12 gadu līdz 16–18 gadu vecumam. Šie posmi norāda uz divām dažādām skolām. Pamatskolas parasti ir tuvāk dzīvesvietai un ir mazākas (viena līdz četras paralēlklases), bet vidusskolas ir daudzreiz lielākas (sešas līdz deviņas paralēlklases) un apkalpo plašāku ģeogrāfisko reģionu. Šī informācija attiecināma uz lielāko daļu valsts skolu. Privātskolas biežāk piedāvā izglītību bērniem abos posmos: sākot no 4–5 gadu vecumposma līdz 16–18 gadus veciem jauniešiem vienā skolā.

Lai saņemtu vietu skolā, jāpiesakās vietējā pašvaldībā. Vieta pamatskolā un lielā daļā vidusskolu tiek piešķirta pēc mājvietas attāluma no skolas, un dažās labākajās valsts vidusskolās mācību iespējas tiek piešķirtas arī, balstoties uz iestājeksāmenu rezultātiem.

Mācību gads

Mācības sākas septembra pirmajā nedēļā un ilgst 39 nedēļas (līdz jūlijam). Mācību gads ir sadalīts trijos (vai sešos īsākos) semestros: septembris–decembris, janvāris–marts, aprīlis–jūlijs. Galvenie skolu brīvlaiki ir vasaras (sešas nedēļas), Ziemassvētku (divas nedēļas) un Lieldienu (divas nedēļas). Papildus ir trīs vienas nedēļas brīvlaiki: oktobra beigās, februāra vidū un maija beigās. Skolas apmeklējums ir obligāts, un bērni neiet skolā tikai oficiālajos brīvlaikos. Ja bērns neapmeklē skolu mācību gada laikā, vecākiem var piespriest maksāt soda naudu.

Mācību maksa

Apmēram 90% bērnu Anglijā apmeklē valsts skolas, kur mācības tiek apmaksātas no iedzīvotāju nodokļiem, skola ir piesaistīta pie noteiktas pašvaldības. Pamatskolā vecākiem parasti jānodrošina bērnam skolas forma un sporta forma, visu pārējo piedāvā skola. Noteikta maksa var tikt prasīta par papildu mūzikas stundām, ekskursijām un ārpusstundu nodarbībām. Ja vecākiem trūkst naudas, nevienam bērnam netiek atstāts ārpus aktivitātēm: maksa tiek segta no skolas fonda vai no pašvaldības/valdības atbalsta finansējuma.

Visi bērni saņem brīvpusdienas no sagatavošanas klases līdz 2. klasei. Pēc tam, ja vecāki vēlas, lai viņu bērns saņem pusdienas skolā, viņi par tām maksā. Bērni no ģimenēm, kam ir finansiālas grūtības, var pieteikties brīvpusdienām arī pēc 2. klases.

Skolas forma

Gandrīz visās Anglijas pamatskolās skolas forma ir obligāta. Katrai skolai ir noteiktas krāsas. Skolas formu ar emblēmu var nopirkt skolā vai pasūtīt speciālā veikalā. Lielākā daļa lielveikalu arī pārdod skolas formas, tikai bez skolas emblēmas. Zēni var izvēlēties bikses vai šortus (parasti melnā vai pelēkā krāsā) un kreklus ar džemperī skolas krāsās. Meitenes var vilkt svārkus, bikses vai sarafānu kopā ar krekliem un džemperiem skolas krāsās. Meitenēm ir arī vasaras kleitas skolas krāsās. Visi skolas apavi ir melnā krāsā. Sporta tērps ir daļa no skolas formas, bet to var iegādāties atsevišķi.

Skolas diena Anglijā

Lielākajā daļā skolu diena sākas starp pulksten 8.00 un 9.00 no rīta, mācības beidzas laikā no 13.00 līdz 16.00 pēcpusdienā. Parasti bērni iet uz skolu kājām vai brauc ar skrejriteņiem vai riteņiem, jo dzīvo tuvu skolai. Dažus vecāki atved ar mašīnu. Vecākiem bērni vienmēr jāpavada līdz skolai un jāsatiek pie skolas pēc mācībām. Skolotāji bērnus un vecākus parasti satiek skolas rotaļu vai sporta laukumā, kur katrai klasei ir ierādīta sava vieta. Arī skolas direktors vai direktora vietnieks no rīta bieži ir skolas laukumā, lai sasveicinātos ar bērniem un viņu vecākiem un uzklausītu jautājumus.

Tad dežurējošais skolotājs vai skolotāja palīgs pūš svilpi, bērni sastājas rindā un dodas uz klasēm. Ienākot mācību telpā, viņi izņem no somām mājasdarbus vai lasāmgrāmatas un noliek tās katrs savā atvilktnē vai uz speciāla paliktņa. Tad viņi noliek somas un āra drēbes uz sava pakaramā (katrai klasei ir sava garderobes telpa).

Skolas apmeklējums tiek reģistrēts katru rītu un katru pēcpusdienu. Parasti skolotājs nosauc skolēna vārdu, un bērnam jāatbild: „Jā, mis/misis vai mister¹ .....(tiek nosaukts skolotājas(-a) uzvārds).”

No rīta skola vai atsevišķas klases, vai vecumgrupas sanāk kopā uz sapulci, lai izrunātu kādu noteiktu jautājumu, piemēram, par skolēnu tiesībām un atbildību, par iekļaujošas skolas vērtībām, par grāmatu dienas norisi, par skolēnu padomes vēlēšanām, gatavošanos kādam pasākumam u. c. praktiskiem jautājumiem. Rīta sapulce ilgst vidēji 20 minūtes. Mācības sākas pēc sapulces un notiek 20–40 minūšu garu nodarbību blokos (nav 40 minūšu stundu dalījuma, kā tas ierasts Latvijā), garāki mācību priekšmetu bloki sadalīti īsākās aktivitātēs. Piemēram, skolotāja 10 minūšu laikā iepazīstina ar jauno mācību tēmu, tad skolēni strādā grupās vai individuāli, veicot dažādus ar aplūkoto jautājumu saistītus mācību uzdevumus un aktivitātes. Kopumā Izglītības ministrijas noteiktais mācību laiks ir 23,5 stundas nedēļā.

Minimālais starpbrīžu garums un skaits ir noteikts izglītības programmā. Bērniem vecumā no 4 līdz 7 gadiem ir vismaz divi 20 minūšu starpbrīži un vecumā no 7 līdz 16 gadiem ir vismaz viens 20 minūšu starpbrīdis. Starpbrīžu laikā bērni iet ārā spēlēties, un tas notiek gandrīz visos laika apstākļos. Visiem skolēniem ir stundas garš pusdienu pārtraukums. Pusdienas tiek nodrošinātas skolā, bet bērni var ņemt arī pusdienas līdzī no mājām.

Skolā notiek arī dažādi citi pasākumi. Reizi gadā ir skolas sporta diena, tiek sagatavots Ziemassvētku priekšnesums un mācību gada noslēguma svētki. Ir arī Ziemassvētku, Lieldienu un vasaras skolas gadatirgi, ko bieži organizē vecāku asociācija, un tajos piedalās plašāka vietējā kopiena. Katra klase brauc ekskursijā vidēji reizi semestrī. Ekskursijas saturiski saistītas parasti ar kādu mācību priekšmetā apgūstamu jautājumu.

¹ Mis – pieklājības forma, ko lieto, uzrunājot neprecētu sievieti.

Misis – pieklājības forma, ko lieto, uzrunājot precētu sievieti.

Mister – kungs.

(Sk. <https://tezaurs.lv/>)

Skolas telpu izkārtojums, iekštelpas

Katrai klasei pamatskolā ir sava telpa, kurā skolēni pavada dienas lielāko daļu. Skolas ēka ir sadalīta divās vai trijās daļās, kur klases atrodas tuvu viena otrai, un tām ir kopīgs rotaļu laukums. Visbiežāk ēkā ir atsevišķi nodalītas pirmsskolas klases, tad sagatavošanas klases, pirmās un otrās klases, no 3. līdz 6. klasei skolēniem ir kopīgs rotaļu laukums un bieži arī atsevišķa ieeja skolā.

Mācības pārsvarā notiek klases telpā, un bērni no vienas klases lielāko daļu dienas pavada kopā. Dažās skolās pirmsskolas un sagatavošanas klases vai sagatavošanas un pirmās klases kādu daļu laika strādā kopā un izmanto vienu telpu un materiālus, sadarbojoties ar visiem skolotājiem vai skolotāju palīgiem šajā telpā. Skolēni no vecākajām klasēm (5. un 6. klases) bieži nāk spēlēt ar sagatavošanas un 1. klases bērniem, palīdz viņiem lasīšanā un rakstīšanā.

Katrai klasei pamatskolā ir savs skolotājs, ar ko viņi pavada dienas lielāko daļu un kurš ir atbildīgs par visām viņu mācībām. Skolotāji mainās katru gadu. Dažreiz ir atsevišķi speciālo priekšmetu: zinātnes, mūzikas, veselības vai svešvalodu skolotāji, kas nāk un strādā ar klasi reizi nedēļā, kad viņu tiešajam skolotājam ir iedalīts plānošanas laiks.

Bērni strādā gan kopā visa klase – parasti, kad skolotājs skaidro jaunu mācību vielu, gan mazākās grupās – kad pilda uzdevumus. Katrā klasē ir arī skolotāja palīgs, jaunākajās klasēs bieži vien ir divi skolotāja palīgi. Bērniem ar speciālām vajadzībām nereti ir savs mācību palīgs.

Sagatavošanas un 1. klasē bērniem ir elastīgāka mācību struktūra. Viņi nepavada ilgu laiku pie galdiem, un daudz darbību notiek uz grīdas. Dienā ir laiks (10–20 minūšu intervāli), kad skolotājs nosaka darbības veidu un virzienu, un ir arī brīži, kad bērns var pats izvēlēties, ko darīt no piedāvāto aktivitāšu klāsta. Vecākajās klasēs mācības ir vairāk strukturētas, bet skolēni reti 40 minūtes no vietas veic viena veida darbības, nekustīgi sēžot.

Katrā klasē ir lasīšanas stūrītis, kur bērniem ir pieejamas daudzas grāmatas. Pie sienām katrā klasē ir izlikti bērnu darbi, un ir arī vairākas speciālas tematiskās tāfeles, kur ir materiāli par noteiktajā laika posmā apgūstamo mācību vielu. Informācija uz šīm tāfelēm tiek nomainīta reizi vai divas semestrī.

Mācību priekšmeti

Visās pamatskolās Anglijā lielākā uzmanība veltīta pamatpriekšmetiem: matemātikai, rakstīšanai/lasīšanai un dabaszinībām. Valsts izglītības programmā ir iekļauti arī tādi priekšmeti kā vēsture, ģeogrāfija, māksla, mūzika, sports, dizains, reliģijas mācība, veselības un personas attīstība (seksuālā izglītība ir obligāta sastāvdaļa) un informācijas tehnoloģija (datorzinības).

Mācību priekšmeti bieži vien netiek stingri nodalīti viens no otra, jo uzsvars ir uz prasmju apguvi un zināšanu pielietojumu. Piemēram, vēsture un ģeogrāfija tiek apgūta, aplūkojot kādu noteiktu tematu katru semestri. Bērni var mācīties par Ēģipti un tajā pašā laikā arī apgūt matemātiku, rēķinot piramīdas augstumu, vai rakstību, sacerot vēstuli Ēģiptes faraonam, un reliģiju, lasot par ēģiptiešu nāves un apbedīšanas rituāliem.

Pamata mācību priekšmetos tēmas spirālveidīgi atkārtojas, respektīvi, ar katru nākamo vecumposmu tiek apgūtas augstākas un sarežģītākas prasmes. Šī atgriešanās pie iepriekš apgūtā var notikt pat katru semestri.

Lasīšana un vēlāk arī rakstīšana Anglijas skolās ir centrālajā vietā mācību procesā. Sagatavošanas gadā tam veltīta galvenā uzmanība (matemātika gan arī ir svarīga).

Mācību materiāli un mājasdarbi

Anglijā pamatskolās nav speciālu mācību grāmatu, skolotāji visus materiālus sagatavo paši. Parasti tiek izstrādātas dažāda veida paskaidrojošas instrukciju lapas un darba lapas, un *PowerPoint* slaidrādes vai līdzīgas prezentācijas. Valsts mācību programma nosaka tikai mācību priekšmetus, kuri ir jāapgūst katrā mācību posmā, un apgūstamās prasmes un iemaņas. Kā organizēt mācību procesu, kādus mācību līdzekļus izvēlēties – tā ir katras skolas un skolotāja kompetence.

Bērniem skolā ir burtnīcas vai darba klades dažādiem mācību priekšmetiem. Tur skolēni pieraksta jauno mācību vielu, ielīmē darba lapas un pilda dažāda veida uzdevumus. Arī skolotāji skolēnu darba kladēs bieži ielīmē fotogrāfijas, kur redzams, kā viņi darbojas. Darba klades nereti tiek apvienotas, lai kompleksi atspoguļotu apgūto. Tā, piemēram, angļu valoda un vēsture var tikt rakstīta vienā kladē, matemātika un dabaszinības citā, bet datorzinības un dizains – vēl citā.

Mājasdarbi tiek uzdoti reizi nedēļā, un tas parasti ir matemātikas vai angļu valodas uzdevums, reizēm uzdevums kādā citā mācību priekšmetā. Vecāki tiek iedrošināti palīdzēt saviem bērniem, it īpaši lasītprasmes un rakstītprasmes apgūvē jau no ļoti agra vecuma. Tomēr mājasdarbiem nav centrālā vieta pamatskolā, vidusskolā tiem ir vairāk nozīmes. Daudz lielāka vērība tiek veltīta lasīšanai – tiek uzskatīts, ka jālasa vismaz trīs reizes nedēļā kopā ar bērnu vai bērnam pašam vismaz 20 minūtes. Lasīšana jāatzīmē speciālā žurnālā. Reizi nedēļā ir arī reizrēķina pārbaude un vārdu (5–10) pareizrakstības tests.

Eksāmeni, novērtējums, atzīmes

Valsts mācību programma nosaka katrā vecumposmā un izglītības posmā apgūstamās zināšanas, prasmes un iemaņas. Šie mācību rezultāti tiek saistīti ar valsts eksāmeņiem, kur pārbauda, vai skolēni ir sasnieguši izvirzītos mērķus. Sagatavošanas klases beigās skolotājs izvērtē bērna prasmes 17 jomās. Vērtējums ir sadalīts trīs grupās: sagaidāmo (*expected*) rezultātu novērtējums, sasniegto (*emerging*) rezultātu novērtējums un pārsniegtais (*exceeding*). Pirmās klases beigās tiek pārbaudīta lasītprasme, izmantojot fonikas (*phonics*) – pareizlasīšanas – testu. Otrās klases beigās ir standartizēts angļu valodas un matemātikas tests, līdzīgs tests ir arī sestās klases beigās. Ceturtās klases beigās ir reizrēķina tests.

Atzīmju skolas ikdienā nav. Ir aprakstoši vērtējumi, kas vecākiem tiek nosūtīti trīs reizes gadā. Visās klasēs tiek vērtēta matemātika un lasīt un rakstīt prasme, kā arī dabaszinību apguve, vecākajās klasēs tiek vērtēta arī citu mācību priekšmetu apguve. Katrs skolēns var saņemt vienu no trīs iepriekš norādītajiem vērtējumiem. Sarunā ar vecākiem šos vērtējumus var apspriest (šādas sarunas notiek ar katra bērna vecākiem atsevišķi no vienas līdz trīs reizēm gadā un ilgst 10–15 minūtes).

Vecāku iesaistīšana

Anglijas pamatskolā bērna izglītībā un skolas dzīvē vecākiem ir jāiesaistās salīdzināmi daudz. Vecākiem obligāti jāapmeklē vecāku sapulces. Skolas bieži organizē dažādas darbnīcas vai seminārus, lai iepazīstinātu vecākus ar kādu jaunu mācību pieeju, izmaiņām mācību procesā vai jauniem materiāliem, ko skola izmanto. Lielākajā daļā skolu darbojas arī vecāku asociācija, kas organizē dažādus pasākumus, lai vāktu skolai naudu papildu izdevumiem. Vecāki var arī iesaistīties skolas pārvaldē.

Jāatzīst, ka skolas Anglijā ir ļoti dažādas, to darbību ietekmē gan ģeogrāfiskie, gan kultūras, gan arī ekonomiskie apstākļi. Publikācijā sniegts ieskats skolas vispārīgajā struktūrā, raksturota skolas vide un mācību procesa organizācija. Ir svarīgi atcerēties, ka ģimenēm un bērniem, kas atbrauc uz Latviju no Anglijas, var būt ļoti atšķirīga pieredze. Tāpēc individuāla pieeja, sarunas ar katru ģimeni, lai noskaidrotu izglītības pieredzi un mācību vajadzības, var būt ļoti noderīgas.

8. IZGLĪTĪBA VĀCIJĀ

Vācijā izglītības iespējas ir ārkārtīgi plašas un piedāvājums ir tik dažāds, ka vecākiem ātri var iestāties apjukums. Lai saprastu, ar ko sākt un kādu virzienu savam bērnam jau no mazotnes izvēlēties, jāveic liels izpētes darbs, un vecākiem pašiem jāsaprot, kādas lietas viņus interesē, lai lielajā piedāvājumā neapmaldītos. Vācijā ir pārstāvēti gan pasaulē jau plaši pazīstamie pedagoģiskie virzieni – Montesori un Valdorfa skolas, brīvās alternatīvās skolas, reliģiskās skolas (protestantu un katoļu), klasiskās vācu skolas, arī dažādas starptautiskās skolas no citām valstīm – amerikāņu, britu, franču, itāļu utt. Izglītības nosacījumi nav visai valstij vienādi, bet gan katram federatīvajam apgabalam savi, kas nozīmē, ka pastāv nelielas atšķirības atkarībā no tā, kurā pilsētā dzīvo. Tas atsaucas gan uz mācību gadu sākumu, beigām, brīvdienām un citiem nosacījumiem.

Bērnudārzus sauc par „kitām” (*KITA – Kindergarten* ‘bērnudārzs’), un uz tiem, kā jau daudzās valstīs, ir diezgan laicīgi jāpiesakās. Otra iespēja ir izmantot t. s. *tagesmütter* – sievieti, kas oficiāli reģistrējušās kā bērnu pieskatītājas, pakalpojums. Šo piedāvājumu visbiežāk izvēlas pašiem mazākajiem – ap gada vecumu, kā arī, ja vēlas, lai bērniņš dienu pavada skaitliski mazākā bērnu lokā. Vēl viens aspekts – bērnu pieskatīšana parasti tiek organizēta šo sieviešu mājās. Līdzīgi kā bērnudārzus, arī bērnu pieskatītājas daļēji līdzfinansē valsts līdz bērnu trīs gadu vecumam (maksā tiek aprēķināta, ņemot vērā vecāku ieņēmumus). Pilnībā apmaksāta bērnu pieskatīšana ir, sākot no trīs gadu vecuma (izņemot ēdināšanu un papildu izmaksas).

Pedagogu darbs Vācijā ir labi apmaksāts un novērtēts. Skolotāji ir salīdzinoši atsaucīgi un iedziļinās dažādos ar skolu un ar katru bērnu saistītos jautājumos. Bērniem individuāli tiek pievērsta liela uzmanība – gan interešu ziņā, gan arī emocionālā aspektā. Tāpat izglītības procesā tiek iesaistīti vecāki – visiem ir iespēja sadraudzēties, apmeklēt kopējos mācību iestādes pasākumus, kā arī tikt ar pedagogiem individuālajās pārrunās, kas tiek organizētas reizi pusgadā. Šajās sarunās tiek apspriesti bērna sasniegumi, grūtības, konstatēts apgūtais un izvirzīti mērķi nākamajam pusgamam.

Jāatzīmē, ka Vācijā ir ļoti attīstīta iekļaujošā vide. Mācību iestādēm ir liela dažādu problēmsituāciju risināšanas pieredze. Piemēram, pirmsskolas un skolas cenšas pieņemt darbā pēc iespējas vairāk pedagogu vīriešu, lai izlīdzinātu milzīgo sieviešu īpatsvaru mācību iestādēs. Tāpat arī bērniem ar mācību traucējumiem vai kādām saslimšanām tiek nodrošināts asistents un līdz ar to iespēja mācīties un iekļauties bērnu vidū. Te jānorāda, ka arī bērni no citām valstīm, kam ir valodas un/vai iejušanās grūtības, tiks veiksmīgi atbalstīti.

Vācija ir viena no tām valstīm, kas uzskata, ka ar burtu, skaitļu un citu šādu zinību apguvi nav jāsteidzas – bērni to pagūs iemācīties jebkurā gadījumā. **Uzsvars tiek likts uz sociāli emocionālo mācīšanos, savstarpējām attiecībām, pasaules izzināšanu u. tml. prasmēm un kompetencēm.** Pedagogi un skolas vadība atsaucīgi iesaistās jebkuru problēmu risināšanā un veido tādu kā atbalsta sistēmu gan bērniem, gan vecākiem.

Izglītības iestādes tiek iedalītas trīs līmeņos. Sākums visiem ir vienāds – *Grundschule*, kas ir pamatskola bērniem no sešu gadu vecuma (1.–4. klase). Otrais līmenis jau ir grūtāks. Lai gan Vācijā ļoti tiek uzsvērts vienlīdzības princips, uz skolu iedalījumu tas diemžēl neattiecas. Pēc pamatskolas beigām skolotāji raksta rekomendācijas, kas tiek veidotas, ņemot vērā bērna mācību sasniegumus, respektīvi, atzīmes. Vecāki šajā brīdī ir lielas izvēles priekšā, lemjot par savu bērnu nākotni.

Tiem, kuriem atzīmes ir augstākas, ir iespēja mācīties kādā no t. s. apdāvināto jeb gudro bērnu skolām *Gymnasium* jeb ģimnāzijām. Ja mērķis ir doties tālāk studēt kādā no augstākās izglītības iestādēm, šīs skolas mērķis būs sagatavot bērnu tālākām studijām. Noslēguma eksāmeni būs sarežģītāki, ir jāapgūst divas svešvalodas un augstāka līmeņa matemātikas un zinātnes programma.

Bērniem, kuru sekmes bijušas zemākas, par piemērotāku tālākām mācībām uzskata *Realschule* jeb reālskolu (5.–10. klase). Šīs skolas veids ir populārākais skolēnu vidū (~40% izglītojamo).

Savukārt bērniem ar sliktām atzīmēm atliek vien doties uz *Hauptschule* jeb galveno skolu (5.–9. klase). Pēdējos gados gan mainīt skolas ir kļuvis vieglāk, un ir bijuši mēģinājumi apvienot visu trīs skolu veidus.

Vēl otrajā līmenī ierindojas *Mittelschule* jeb vidusskola (5.–10. klase), kas izveidota tikai dažos Vācijas apgabalos. Tas ir reālskolas un galvenās skolas apvienojums. Tāpat arī *Gesamtschule* (5.–12. vai 13. klase) ir visu trīs pirmo vidējās izglītības iestāžu apvienojums, kas sastopams tikai atsevišķos apgabalos. Savukārt *Sportschule* jeb sporta skola ir mācību iestāde, kur papildus akadēmiskajām mācībām iespējams trenēties kādā sporta veidā. *Forderschule* ir speciālā skola bērniem ar kādiem traucējumiem.

Ģimnāzijas absolventiem tiek piedāvāts mācības turpināt trešajā izglītības līmenī: *Hochschule* jeb augstskolā vai *Fachhochschule* jeb profesionālajā augstskolā, kā arī universitātē (dažas Vācijas universitātes ir atzītas par vienām no labākajām pasaulē). Jāpiebilst, ka tradicionāli mācību maksas augstskolās Vācijā nav, un studēt vāciešu vidū ir ļoti aktuāli.

Mācību iestādes Vācijā un Latvijā: daži novērojumi

1. Mācību gads sākas augusta vidū vai augusta otrajā pusē un netiek atzīmēts, kā tas notiek Latvijā 1. septembrī.
2. Vasaras brīvlaiks ilgst vien sešas nedēļas, ziemas brīvlaiks – divas nedēļas, vēl pa vienai brīvai nedēļai ir pavasarī un rudenī. Daļa vecāku ir priecīgi, ka vasaras brīvlaiks ir tik īss, jo nav jādodomā, ko piedāvāt bērniem trīs mēnešus, kamēr pašiem ir jāstrādā.
3. Ārpusklašu izglītība ir ļoti plaša. Lielākajā daļā skolu un bērnudārzu ir ierastie pulciņi: koris, dejošana, teātris, māksla, valodas, bet nereti tiek piedāvāts arī kas neparastāks, piemēram, jogas nodarbības, cīņas māksla, balets, šahs, robotika, mūzikas radišana, zinātne, ģeogrāfija u. tml. interešu pulciņi. Ja kādu no jomām (piemēram, konkrētu sporta veidu vai mūziku) vēlas apgūt nopietnāk, jāmeklē iespējas ārpus skolas.
4. Nereti mācības skolā sākas ļoti agri – jau pulksten 7.30, un stundas beidzas apmēram 13.00 dienā. Skolēni pusdienas ēd mājās vai dodas pēc kādas uzkodas uz kafejnīcu. Bet pēdējā laikā vērojama tendence, ka ēdnīcas tiek veidotas skolas telpās, nodrošinot skolēniem uz vietas gatavotas siltas pusdienas.
5. Daudzi vecāki atzīst, ka mācību priekšmetu saturs, salīdzinot ar Latviju, tiek piedāvāts vieglākā formā, te gan jāskatās arī, kurā no vidējās izglītības līmeņa skolām jaunieši mācās. Tas nebūt nenozīmē, ka zemāka ir izglītības kvalitāte, vienkārši skolotāji ir atraduši veidus, kā mācīt efektīvāk. Tāpat arī mājasdarbus uzdod reti, un visu cenšas paveikt mācību stundu laikā.
6. Lielākā atšķirība, uz ko norāda vairums vecāku, ir skolotāju attieksme un ieinteresētības līmenis, darbs ar katru bērnu. Pedagoģi klasē rūpējas par pozitīvu emocionālu atmosfēru un bērnu labsajūtu.

9. KO DARĪT, JA KLASĒ MĀCĀS SKOLĒNS, KAS LĪDZ ŠIM DZĪVOJIS UN MĀCĪJIES ARĀBU ZEMĒS

Vai iespējams, ka manā klasē ierastos skolēns, kas līdz šim mācījies arābu zemēs?

Jā, taču iespējamība ir maza. Reemigranti no arābu zemēm sastopami ļoti reti, taču tādi gadījumi ir. Lieklākā daļa skolēnu, kuri mācījušies arābu zemēs un nonākuši Latvijā, ir patvēruma meklētāju bērni. Šīs divas skolēnu grupas (un it īpaši viņu vecāki) ir ārkārtīgi atšķirīgas, tāpēc ieteikumi skolotājiem darbā ar šiem bērniem nevar būt līdzīgi. Jāsaka arī, pat katrs gadījums ir pilnīgi atšķirīgs, individuāls, taču atsevišķas vadlīnijas un vispārīgus ieteikumus formulēt ir iespējams.

Vispārīgi ieteikumi, ja skolēns atbraucis no arābu valsts

1. Vai skolēna ģimene ir multikulturāla (viens no vecākiem ir Latvijas pilsonis, otrs – citas (arābu) izcelsmes, iespējams, vecāki izbraukuši uz ārzemēm strādāt un abi ir Latvijas pilsoņi)?

Ja ģimene atgriežas uz dzīvi Latvijā, kultūršoks, iekļaujoties Latvijas sabiedrībā, nav gaidāms. Bērns parasti jūt, ka atgriežas dzimtenē, pat ja dzimis un audzis ārzemēs, jo vecāki uztur dzimto valodu un kultūru, runā par atgriešanos mājās, dzīvi Latvijā. Savukārt, ja ģimene ir multikulturāla, var gadīties, ka bērnam ir laba latviešu valodas prasme (viņš bērniību pavadījis latviešu kultūrvidē vismaz mājās un apciemojot radus Latvijā), vai arī otra galējība – ģimene var būt pilnībā pārgājusi arābu zemes kultūrā (piemēram, māmiņa, dzīvojot vīra vecāku mājās, ir kautrējusies sarunāties ar saviem pieciem bērniem dzimtajā valodā, tāpēc bērni latviešu valodā prot tikai sasveicināties). Spriežot pēc pieredzes, ģimenes, kuras pilnībā pārgājušas arābu zemju kultūrā, Latvijā atgriežas reti – tieši bērnu dēļ, kuri, pēc vecāku domām, nespētu mācīties Latvijas skolās. Protams, kara un citu neparedzamu apstākļu rezultātā Latvijā varētu atgriezties arī tās ģimenes, kuras nekad to nav plānojušas un nav tam gatavas.

No iepriekš teiktā izriet vairāki citi jautājumi.

- **Vai skolēnam ir bijusi saskarsme ar Latvijas kultūru? Vai ģimenē gatavoti latviešu ēdieni, vai visi kopā ir skatījušies latviešu kinofilmas, lasījuši latviešu grāmatas, iepazinušies ar Latvijas dabu un folkloru?**

Protams, skolēns, kurš jau pazīst Latviju un iemīlējis Latvijas kultūru, integrēsies latviešu skolā daudz ātrāk un veiksmīgāk, nekā tas, kuram šīs lietas ir pilnīgi svešas.

- **Kādā (latviešu, krievu, angļu, arābu, citā) valodā skolēns sazinās mājās? Varbūt ģimenē tiek lietotas vairākas saziņas valodas?**

Multikulturālās ģimenēs var gadīties, ka vecāki ar bērnu runā katrs savā valodā vai kādā starpniekvalodā (piemēram, angļu, franču, krievu), vai tās valsts valodā, kurā dzīvo (pat ja to labi

neprot), vai arī kāds no vecākiem runā lauzītā valodā, kas nav viņa dzimtā. Rezultātā skolēnam veidojas savdabīga valodu vide, un, iespējams, viņš nemaz nav radis runāt latviski – varbūt tikai saprot latviešu valodu un izmanto to ierobežotas ikdienas saziņas līmenī, pat ja kāds no vecākiem ir latvietis. Dažos gadījumos bērns labi apguvis tikai to valodu, kuru runā ārpus mājas un skolā, jo mājās spēj uztvert valodu fragmentus un sajaukumu.

- **Kāds ir latviešu literārās valodas prasmes līmenis, cik laba ir rakstītprasme, kāda ir valodas lietojuma pieredze, lai varētu mācīties dažādus priekšmetus latviešu valodā? Vai skolēns ir pieradis lasīt vai klausīties literārās pasakas latviski? Vai ir skatījis kinofilmas, animācijas filmas, pārraides latviski?**

Bērns, kas nav gājis latviešu skolā vai apguvis mācību saturu latviešu valodā, iespējams, prot ikdienā sarunāties latviski, taču literārās valodas vārdu krājums, kā arī ar skolu, mācību procesu saistītās prasmes ir nepietiekamas, lai sekotu mācībām vecumam atbilstošā līmenī. Šādā gadījumā organizējamas latviešu valodas papildstundas. Visticamāk būs nepieciešams gads vai divi, lai latviešu valodu apgūtu kā mācībvalodu, kā domrakstu un pārsapņemas valodu. Šajā gadījumā ļoti palīdzēs bērnu filmu un pārraižu skatīšanās, bērnu grāmatu lasīšana vai klausīšanās.

2. Kāda ir vecāku reliģiskā piederība?

Atšķirībā no Latvijas arābu zemēs ģimenes reliģiskajai piederībai bieži vien ir noteicošā loma. Reliģiskā piederība tiek norādīta dokumentos (piemēram, dzimšanas apliecībā), to mainīt ir ļoti grūti, un tā ietekmē gan personisko dzīvi (laulības), gan profesionālo karjeru (kur drīkst strādāt, ko nedrīkst darīt). Viens no piemēriem ir Libāna, kur par valsts prezidentu pēc likuma drīkst ievēlēt tikai kristietu maronītu, par ministru prezidentu drīkst kļūt tikai musulmanis sunnīts, bet par parlamenta spīkeri – tikai musulmanis šiīts. Katrai lielģimenei vai ciltij ir sava reliģiskā piederība, kas ietekmē arī politiskos uzskatus un citas dzīves jomas.

Multikulturālās ģimenes, kurās tēvs ir arābu izcelsmes un kuras dzīvo tēva dzimtajā valstī, visbiežāk pielāgojas tēva vecāku reliģijai un dzīvesveidam, kas ir noteicošais faktors dzīvesvietas un bērnu skolas izvēlē. Tāda pielāgošanās var notikt arī tad, ja ģimene ir dzīvojusi valstī, kurā ir stipra, saliedēta tēva tautības diaspora un/vai dzīvo tēva radi.

Kristiešu ģimeņu dzīvesveids ir ļoti līdzīgs jebkuras eiropiešu ģimenes dzīvesveidam, taču parasti reliģijai tiek piešķirta liela nozīme: ievēro gavēņus, iet baznīcā, svin baznīcas svētkus un ievēro sakramentus.

Musulmaņu ģimeņu dzīvesveids atšķiras atkarībā no mazhaba (islāma paveida) un vecāku uzskatiem, un ieteikumi ir līdzīgi, kā strādājot ar musulmaņu reemigrantu ģimenēm no jebkuras valsts un jebkuras izcelsmes musulmaņu ģimenēm, kuras nekad nav pat pametušas Latviju. Dažas šādas ģimenes dzīvo gandrīz tāpat kā jebkura „parasta” latviešu ģimene, taču citas ievēro sevišķus noteikumus un ierobežojumus. Piemēram, ģimenes reliģiskā piederība varētu ietekmēt to, vai skolēns piedalās sporta nodarbībās, it īpaši peldēšanā; vai meitenes no noteikta vecuma ievēro sevišķus gērbšanās noteikumus (apsedz galvu un visu ķermeni, vai arī tikai valkā garāku, nepieguļošu tērpu, nelieto kosmētiku); vai pasākumos piedalās zēni kopā ar meitenēm; vai apmeklē ticības mācības nodarbības, ja tādas ir. Dažreiz reliģiskā piederība ietekmē arī to, kurus pasākumus skolēns apmeklē. Piemēram, dažās musulmaņu ģimenēs par normālu un dabisku tiek uzskatīta dalība Ziemassvētku un Lieldienu svinībās, skolas pasākumos, deju un zīmēšanas pulciņos, folkloras kopās, kora nodarbībās u. tml., taču citi šīs aktivitātes uzskata par aizliegtām.

Reliģiskā piederība varētu ietekmēt pat skolēna ēdiena izvēli, jo daži ēdieni (piemēram, cūkgaļa, citos gadījumos – jebkuri gaļas ēdieni, kuri nav *halāl*¹) ir aizliegti. Ja skolēnam neļauj izvēlēties veģetāros

¹ Musulmaņu reliģijas prasībām atbilstīga ēdiena sagatavošanas tradīcija.

vai zivju ēdienus, viņš neapmeklēs ēdnīcu un paliek bez pusdienām vai nes ēdienu no mājām. Reizēm skolēns varētu kautrēties un slēpt patiesos iemeslus, kādēļ viņš nepiedalās pasākumos vai neēd kopā ar citiem. Klases audzinātājam būtu jānoskaidro situācija atklātā, draudzīgā sarunā ar skolēnu un viņa vecākiem un jāņem šie ierobežojumi vērā, jo citādi skolēna dalība skolas dzīvē tiks ierobežota un radīsies konflikti gan ar bērnu, gan ar vecākiem. Jo jaunāks ir bērns, jo mazāk viņa dzīvi ietekmē reliģija, tāpēc jāsaprot, ka, skolēnam pieaugot, būs jāievēro vairāk noteikumu un aizliegumu.

Noprast, kāda ir attieksme pret reliģiju un kāda ir gaisotne musulmaņu ģimenē, skolotājs var, pavērojot māmiņu vai meitu, kura vecāka vismaz par deviņiem gadiem, – kā viņas ģērbjas, kā izturas. Ja viņas valkā lakatu vai pat nikābu (aizsedz seju), cimdus, melnu tērpu, ja nesniedz roku vīriešiem, ja cenšas nekomunicēt ar vīriešiem vispār – tas norāda uz konservatīvu islāmu. Skolēni no šādām ģimenēm, it īpaši meitenes, ievēro stingrus aizliegumus. Šajos gadījumos skolotājam ir jābūt radošam: kā iesaistīt šos bērnus skolas dzīvē, nepārkāpjot reliģiskos noteikumus.

3. Kurā arābu valstī(-īs) un kādos apstākļos vecāki ir dzīvojuši?

Arābu valstis ļoti atšķiras gan valsts iekārtas, gan kultūras, gan izglītības sistēmas ziņā. Dažās valstīs, piemēram, Saūda Arābijā, nošķir zēnus un meitenes, stingri ievēro šariata² likumus, obligāti skolā māca islāmu. Citās valstīs, piemēram, Libānā, visu nosaka vecāku reliģiskā piederība un uzskati (iespējams dzīvot kā Saūda Arābijā, kā ASV vai kā Francijā). Libānā ir ne tikai islāmiskas, bet arī dažādu konfesiju kristiešu un pat laicīgas skolas. Ēģiptē savukārt ir pat sevišķas Azharas³ reliģiskās skolas, kurās zēni mācās no pirmās klases un turpina mācības universitātē, lai kļūtu par islāma juristiem vai mācītājiem. Šie apstākļi vienmēr jānoskaidro.

4. Vai skolēns ir apmeklējis valsts skolu, privātskolu vai starptautisko skolu?

Arābu zemēs privātskolas atšķiras no valsts skolām, un ir plaša šādu skolu izvēle gan mācību maksas, gan mācību satura ziņā. Daudzas ir reliģisku organizāciju dibinātas un uzturētas, citās iedzīvotāji franču runas brīvības un laicīgās izglītības gars. Protams, ir arī starptautiskās skolas, kuras izvēlas vecāki diplomāti vai vecāki, kuri darba dēļ ir starptautiski mobili. Privātskolas ir dārgas, un parasti tajās apgūst angļu un/vai franču valodu augstā līmenī. Starptautiskās skolas skolēnam ir mazāks kontakts ar tās valsts kultūru, kurā viņš dzīvo, un visdrīzāk viņš brīvi jutīsies anglofonā gaisotnē. Tādā gadījumā vecākiem jāpārdomā, vai bērnam nevajadzētu turpināt mācības starptautiskajā skolā arī Latvijā (pēc iespējas apvienojot šīs mācības ar interešu izglītību, kas saistīta ar latviešu valodu un kultūru), lai nezaudētu vienu vai pat divus mācību gadus.

5. Vai skolēns ir paguvis pierast pie Latvijas klimata?

Ja skolēns ir tikko ieradies no zemes ar karstu klimatu, iespējams, viņam sākumā būs auksti gan telpās, gan ārpus tām, pat vasarā. Tas izskatīsies šādi: ļoti karstā vasarā, kad mēs, vietējie, svīdīsim, dzersim ūdeni un jutīsimies pārkarsuši, šis skolēns būs mundrs un laimīgs. Toties vēsākā laikā viņam sals, pat ja visiem citiem būs silti. Skolotājam jāsaprot, ka šim bērnam patiešām salst, ja viņš tā saka, jo viņš ir pieradis pie cita klimata; temperatūrā, kurā viņa klasesbiedri staigās īsbiksēs un sporta krekliņos, viņš valkās jaku un siltas bikses, viņam būs auksts deguns, ausis, pirksti, viņš drebēs. Viņš klasē vai sporta zālē jutīsies tā, kā mēs justos kartupeļu pagrabā vai neapkurinātā noliktavā ziemas laikā. Ūdens, kurā citi bērni priecīgi peldēsies, viņam būs tas pats, kas mums āliņģis ziemā. Vēl ilgi bērns, kas uzaudzis siltās zemēs, nespēs baudīt pastaigas pa ziemas mežu vai lapu lasīšanu rudens lietū. Iespējams, viņš arī izslimos visus vietējos vīrusus (ar tiem viņš vēl nebūs sastapies), un viņš apaukstēsies ļoti bieži. Labās ziņas ir tās, ka drīz skolēns pie zemākas temperatūras pieradīs, un, jo jaunāks viņš ir, jo ātrāk tas notiks.

² Islāma tiesisko, sadzīves un reliģisko normu kopums, kam pamatā ir korānā iekļautie likumi. (<https://tezaurs.lv/%C5%A1ariats>)

³ Musulmaņu universitāte un mošeja Kairā, dibināta 970. g., tiek uzskatīta par senāko universitāti pasaulē. (<https://tezaurs.lv/Azhara>)

Nav jābaidās, ka šis bērns visu dienu pavada, skraidīdams karstā saulē bez cepures, parasti pārkaršana viņam nedraud.

Arī īsās, tumšās vēlā rudens un ziemas dienas var šim bērnam radīt „ziemas depresiju”, jo viņam trūkst saules gaismas. Viņš jutīsies saguris, nomākts, aizkaitināts, un neviens nezinās, kas viņam kaiš. Arābu zemēs gandrīz vienmēr ir stipra saules gaisma, dienas ziemā ir garākas, saule atrodas augstāk – kā pie mums pavasarī. Gaismas trūkuma radītās problēmas iespējams atvieglot ar raudzīšanos košā, krāsainā datora ekrānā, aktīvām nodarbībām siltās, krāsainās, labi apgaismotās telpās, mundru mūziku.

6. Vai skolēns pazīst Latvijas dabu, lauksaimniecību, ēdienu?

Jāatceras, ka bērns, kas uzaudzis citā klimatiskajā joslā, Latvijas gadalaikus un Latvijas dabu pazīst labi ja no bilžu grāmatām un vecāku stāstiem. Viņš, iespējams, neprot ģērbties atbilstoši gadalaikam un laikapstākļiem, neprot prognozēt laikapstākļu izmaiņas; viņam šajā ziņā vēl nav izveidojusies vietējā iedzīvotāja intuīcija. Viņš negaida, ka siltā vasaras dienā pēkšņi var sākt līt auksts lietus, pat ar krusu. Tāpēc ir lieku reizi jāatgādina un jāpārbauda, vai skolēns ir paņēmis līdzi nepieciešamo, piemēram, cimdus, šalli, cepuri, lietussargu, vai ir atbilstoši apavi.

Ejot mežā, jāatceras, ka šis bērns, visticamāk, neatpazīst vietējos ēdamos un indīgos augus, ogas, sēnes. Tāpēc jāpiekodina, lai neko neaiztiek un neēd bez skolotāja ziņas, jāiepazīstina ar dažādiem augiem dabā. Skolēns pēc izskata var neatpazīt purvus un staignas vietas, jo tādas nekad nav redzējis, un domāt, ka pa šo zaļo zāli drīkst droši skraidīt. No čūskām gan nav jābaidās, to arābu zemēs ir daudz, un tās ir dažādas.

Arī konkrētajā gadalaikā pieejamie augļi un dārzeņi šim skolēnam nav zināmi, tāpat dārza un lauku darbi Latvijā (vismaz praktiski) nav pazīstami. Piemēram, Libānā pētersīļus un redīsus sēj oktobrī, pēc sausuma sezonas, bet gurķus, melones un tomātus – februārī. Dārzeņus sēj zemē iedziļinātās, nevis paceltās dobēs, laistot dārzu, šīs dobēs pielej ar ūdeni kā diķīšus. Dārzā aug daudz augļu un dārzeņu, kas mums liekas eksotiski, – dateles, guavas, papaijas, banāni, granātāboli, olīvas, mlūhijas (džuta ar ēdamām lapām), Sīrijas oregano. Pat mums pazīstamie augļi tur nogatavojas citā laikā, piemēram, zemenes – aprīlī.

Ja latviešu ēdieni nav gatavoti ģimenē, daudzi no tiem sākumā var skolēnam nepatikt, likties dīvaini, sāji vai ķepīgi, bet viņš ar laiku pieradīs, un viņam tie pat iegaršosies. Nevajadzētu domāt, ka tā ir izvēlība vai tiepšanās. Jāļauj nogaršot, jāpajautā, vai patik un kāpēc. Ja negaršo, tas pats ēdiens pēc kāda laika jāpiedāvā atkārtoti. Visdrīzāk bērns nav pieradis ēst siļķi, rupjmaizi, biežpienu, brūklenes, meža sēnes, skābu kāpostu ēdienus utt.

Pakāpeniski skolēns reemigrants jāiepazīstina ar kārtību Latvijas skolā, izmantojot arī vismaz vienu no vecākiem atbalstu (kurš pats mācījies skolā Latvijā). Pārpratumi un konflikti risināmi, izmantojot šī vecāka palīdzību. Latviešu valodas prasme jāpilnveido papildnodarbību laikā, un jāapsver mācību gada satura atkārtotības nepieciešamība: pirmajā gadā skolēns koncentrējas uz latviešu valodas apguvi mācību vajadzībām, nevis uz mācību satura apguvi, viņš tikai pielāgojas mācībām Latvijā.

- **Ja skolēns nāk no patvēruma meklētāju (bēgļu, personu ar alternatīvo statusu) ģimenes**, nekādas latviešu valodas un kultūras zināšanas nav gaidāmas. Turklāt ir iespējami pārpratumi starpkultūru saziņā – drīzāk ar vecākiem, nevis ar bērnu, ja viņš vēl ir mazs. Šajā gadījumā jāņem vērā skolēna vecāku ieceres: vai viņi plāno palikt uz dzīvi Latvijā vai doties uz citu valsti. Tas noteiks skolēna latviešu valodas apguves motivāciju, kā arī vecāku atbalstu, bērnam integrējoties Latvijas sabiedrībā.

Gadījumus, kur šāda motivācija ir bijusi, bērniem ir izdevies sekmīgi mācīties. Protams, jo mazāki viņi ir un jo ātrāk iekļaujas mācību procesā atbilstoši vecumposmam, jo lielākas iespējas vieglāk iegūt draugus Latvijā, iesaistīties skolas dzīvē un pasākumos. Latvijas plašsaziņas līdzekļos ir publicētas

vairākas intervijas ar šādām ģimenēm, kā arī ar izglītības un citu iestāžu darbiniekiem, kuri ar šīm ģimenēm strādā.⁴ Jebkurā gadījumā ieteicams pēc iespējas ātrāk nodibināt un uzturēt kontaktu ar vecākiem (var būt nepieciešama mentora, sociālā darbinieka palīdzība). Vajadzīgs arī kvalificēts tuļks, kas pārzina abas valodas un kultūras un var atpazīt nesaprašanās iemeslus, jo vietējie darbinieki ne vienmēr to spēj. Jāpiebilst, ka vecāku plāni var pēkšņi mainīties, un ģimene, kas plānojsi doties projām, paliek Latvijā uz ilgāku laiku (vai otrādi).

Bieži vien jaunāko klašu skolēni – patvēruma meklētāju bērni – nemaz nav gājuši skolā savā dzimtajā zemē, jo viņu vecāki dzīvojuši dažādās valstīs, pārceldamies no vienas bēgļu nometnes uz citu. Dažiem ir traumatiska pieredze, piemēram, no ģimenes pārgājiena pāri robežām ar kājām, slēpjoties no vajātājiem, citiem atmiņā bailpilnas stundas piepūšamā laiviņā jūrā. Vēl citi atceras karadarbību dzimtenē vai vecāku sarunas par postījumiem un upuriem. Šī negatīvā pieredze ietekmē bērna gatavību skolai un koncentrēšanās spējas mācību stundu laikā. Ļaunākajā gadījumā sākumskolas skolēns neprot ne lasīt, ne rakstīt, jo vecāki centušies tikt galā ar ekstremāliem apstākļiem un nav bijis laika ar bērnu kopā mācīties.

Var gadīties arī, ka bērns, kurš dzimis arābu zemē, nav arābs, bet gan pieder pie kādas etniskas minoritātes – piemēram, kurdiem vai berberiem, kuri ģimenē runā savu valodu, bet kuriem nav ne savas valsts, ne oficiālas mācību programmas dzimtajā valodā. Tas kavē arābu skolas programmas apguvi, jo bērns mācās svešvalodā.

- **Ar ko atšķiras izglītības sistēma Latvijā un arābu zemēs? Kā atšķiras skolas, mācību process?**

Sāksim ar to, **kas ir kopīgs**. Varētu teikt, visur eksistē skolas, kurās tiek skolēni, skolotāji, mācību pārziņi, direktori, skolas tehniskais personāls, notiek mācības, kuru laikā skolēni atrodas klasēs un apgūst mācību vielu izglītības ministrijas noteiktajā apjomā. Klases parasti ir organizētas pēc vecuma, mācību gads tiek iedalīts semestros un ceturkšņos. Skola lielākoties tiek iedalīta divās pamatpakāpēs – obligātajā pamatskolā no 1. līdz 9. klasei un neobligātajā vidusskolā no 10. līdz 12. klasei, par sākumskolu uzskata pirmās trīs klases. Vēl vieno tas, ka pirmsskolā gatavojas mācībām pirmajā klasē. Skolēniem ir mācību grāmatas, darba burtnīcas un darba lapas, viņi pilda klases un mājasdarbus, viņiem ir regulāri kontroldarbi un gala eksāmeni. Skolu beidzot, visi saņem atestātu.

- **Pārējais atšķiras, un lielākoties – būtiski. Dažas atšķirības mūsu skolotājiem varētu likties negaidītas.**

Pirmā atšķirība – ģimenes attiecības ar valsti (izglītības iestādēm) un tēva loma ģimenē. Valsts ģimenes lietās parasti neiejaucas, izņemot gadījumus, ja bērnam nodarīti nopietni miesas bojājumi. Bāriņtiesu vai to ekvivalentu nav, tā vietā darbojas lielģimenes vai cilts vecākie un ietekmīgākie locekļi – piemēram, vecvecāki, kas arī risina visus konfliktus. Ja ar to nepietiek, iesaistās reliģiskas organizācijas, piemēram, šariata tiesa, kristiešu mācītājs (draudzes pārstāvji) u. tml. Tēvam oficiāli ir noteicošā loma, un viņš tiek uzskatīts par bērna oficiālo pārstāvi (ja tēvs miris, viņa vietā stājas tēvatēvs). Jāpiebilst, ka parasti bērnu skolas dzīvei seko, apmeklē vecāku sapulces un sazinās ar skolotājiem māmiņa, taču tas notiek it kā ar neoficiālu tēva atļauju „pēc noklusējuma” (automātiski, bez citu variantu piedāvājuma), kuru viņš drīkst atsaukt. Šķiršanās gadījumā bērni parasti dzīvo ar tēvu vai tēva vecākiem, tikai izņēmuma gadījumos – ar māti. Daudzās valstīs ir no Eiropas atšķirīgi priekšstati par bērna tiesībām, atšķiras vardarbības izpratne, viedoklis par miesas sodu lomu un skolas vai sociālo dienestu iejaukšanās robežām bērna audzināšanā.

Te var runāt arī par emocionālo gaisotni skolā, skolēna un skolotāja attiecībām. Arābu kultūrā skolotāju ļoti ciena gan vecāki, gan skolēni. Skolotāja rīkojumus izpilda bez kavēšanās un šaubām. Skolotājam uzticas kā mācību procesa vadītājam un kā zināšanu glabātājam. Neformālas, draudzīgas

⁴ Sk., piemēram, Dzērve, L. (2018) Kā bēgļiem Latvijā palīdz iejusties īpašs atbalsts. Četri stāsti no Jelgavas [tiešsaiste]. *Īstenības izteiksme 15 minūtēs*. LSM.LV [skatīts 30.01.2021]. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/zinu-analize/ka-begliem-latvija-palidz-iejusties-ipass-atbalsts.-cetρι-stasti-no-jelgavas.a264448/>

sarunas vai skolotāja saukšana priekšvārdā nav iedomājama. Distance vienmēr tiek saglabāta, un tas ir cieņas priekšnoteikums arābu kultūrā. Skolotājs var būt draudzīgs, taču vienmēr atceras savu pārākumu zināšanu un statusa ziņā. Arī emocionālā gaisotne arābu skolās nav tik brīva kā Eiropā: ir stingri noteikumi, liels mācību vielas apjoms, pastāvīgi kontroldarbi un eksāmeni, sākot ar pirmo klasīti, un obligāta ir skolas forma. Mācību stundas ir ilgākas nekā Latvijā, pat līdz 55 minūtēm bez starpbrīžiem, pirmajā klasē ar vienu 20–30 minūšu pārtraukumu brokastīm. Ļoti reti skolās ir ēdnīcas, kur piedāvā siltu ēdienu (pat ne pirmsskolā), un skolēni ņem līdzi no mājām maizītes un ūdens pudeli. Skolēni parasti ierodas skolā un dodas mājās ar skolas autobusu, turklāt visas klases vienā laikā, tāpēc skolā stundas sākas un beidzas vienā laikā. Jaunāko klašu skolēni gaida, kad vecākajām klasēm beigsies nodarbības, viņi pavada laiku spēļu laukumā vai skatoties animācijas filmas.

Otrā lielā atšķirība – mācību intensitāte un eksāmeni. Katra ceturkšņa beigās parasti ir eksāmenu nedēļa, kam skolēni gatavojas mājās un kuras laikā tiek rakstīti kontroldarbi par visu ceturkšņa vielu. Vienā dienā var notikt kontroldarbi vairākos mācību priekšmetos. Pat pirmklasnieki pilda darba lapas katrā priekšmetā (laikam tādēļ, lai pierastu pie šādas kārtības). Eksāmenus un pat kontroldarbus pārrakstīt nedrīkst, ja vien skolēns nav bijis slims. Atzīmes labot nedrīkst, vērtējums ir no 0 līdz 10. Ceturkšņa beigās saņem liecību, kur sekmes pārrēķinātas procentos un skolēnam piešķirta noteikta izglītības līmeņa kategorija (piemēram, A kategorija būs no 90% līdz 100%). Pirmais, otrais un trešais labākais skolēns klasē un savā līmenī saņem liecību ar sevišķu atzīmi, ar ko lepojas un par ko cīnās.

Ļoti nopietni eksāmeni jāiztur tiem, kuri vēlas pabeigt 9. un 12. klasi. Viss mācību process ir pakārtots šim mērķim. Eksāmeni parasti notiek trīs dienas, katru dienu trīs vai četri eksāmeni ar nelieliem starpbrīžiem. Pārbaudījumi ir jūnija beigās. Otrā eksāmenu sesija 9. un 12. klašu skolēniem, kuri nav nokārtojuši vai nav apmeklējuši pirmo, notiek septembrī. Skolēni eksāmenus kārtu gandrīz visos mācību priekšmetos. Gatavojoties eksāmeņiem, skolēni daudz mēģina no galvas un risina iepriekšējo gadu eksāmenu uzdevumus.

Skolēniem jāapgūst liels mācību satura apjoms. Piemēram, daudzās arābu valstīs vēl pamatskolā matemātikas stundās apgūst atvasināšanu, bet vidusskolā – integrēšanu, pat diferenciālrēķinu pamatus, analītisko ģeometriju. Šīs zināšanas tiek lietotas, risinot uzdevumus dabaszinātnēs. Dažās valstīs ir skolu sistēmas, kurās daļu priekšmetu apgūst svešvalodā – piemēram, matemātiku un dabaszinības mācās angļu vai franču valodā. Skolēni, kuri nespēj sekot līdzi, „atbirst” pamatskolā un palīdz vecākiem ģimenes uzņēmumā, lauku darbos vai mājās. Daudzi zēni kļūst par meistara (piemēram, krāsotāja, automehāniķa utt.) mācekļiem. Pieaugot viņi strādā savā profesijā („visi zina”, ka viņi prot amatu, taču nekādu oficiālu apliecinājumu par iegūto kvalifikāciju viņi nesaņem).

Trešā lielā atšķirība – reliģijas loma skolā un sabiedrībā. Reliģijai ir ļoti liela loma, un daudzas skolas ir vai nu reliģisku organizāciju dibinātas un uzturētas, vai nu piešķir lielu nozīmi ticības mācības stundām, ņem vērā reliģisko piederību skolas noteikumos, kā arī svin reliģiskos svētkus.

Ceturtais – arābu literārā valoda ļoti atšķiras no sarunvalodas. Arābu literāro valodu, kurā raksta un kuru lieto oficiālajā vai akadēmiskajā saziņā, neiemācās mājās kopš dzimšanas. Tā ir grāmatu valoda, kura palikusi gandrīz nemainīga kopš sestā gadsimta. Mājās un neformālajā saziņā lieto dialektu. Lai lasītu mācību grāmatas un rakstītu, vispirms ir jāapgūst literārā valoda, savukārt dialektu skolā nemāca. Tāpēc skolēniem, it īpaši sākumskolā, rodas papildu grūtības, jo faktiski jāiemācās svešvalodā. Mazliet palīdz tas, ka bērni literāro valodu iemācās, skatoties pārraides un animācijas filmas.

Piektā lielā atšķirība – dažādi mācību gada sākuma un beigu laiki, brīvdienas laiki. Daudzās arābu valstīs mācību gads sākas septembra beigās vai oktobra sākumā, Zinību dienas svinību nav. Dažās valstīs katrā klase sāk mācības atšķirīgā laikā: no sākuma vecākās klases, tad jaunākās. Mācību gads parasti beidzas jūnijā. Brīvlaiki lielākoties ir pielāgoti reliģiskiem svētkiem, bet nedēļas nogales brīvdienas – islāma vai kristietības svētajām dienām – piektdienai un svētdienai, kurās apmeklē mošejas vai baznīcas. Piemēram, Saūda Arābijā līdz 2013. gadam brīvdienas bija ceturtdiena un piektdiena, bet pēc tam – piektdiena un sestdiena, tā saskaņojot ar brīvdienām citās arābu zemēs.

Turpretī Libānā, kur ir daudz kristiešu, valsts skolās brīvdienas ir piektdiena (islāma ietekmē) un svētdiena (kristietības ietekmē).

Jebkurā gadījumā skolotājam jāatceras, ka pat tie bērni, kuri uzauguši atšķirīgā vidē, novērtē sirsnīgu attieksmi un saprot, ka par viņiem rūpējas. Skolēnam, kurš cenšas visu izdarīt kā nākas: pielāgoties jaunajai videi, ievērot dažreiz pretrunīgās skolas un ģimenes prasības, iegūt draugus, dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, ir nepieciešama skolotāja kā vecāka, pieredzējuša, saprotoša drauga palīdzība.

Ja klasē ieradīs skolēns, kurš mācījies arābu zemēs vai nāk no musulmaņu ģimenes, un ja rodas šaubas par to, kā labāk rīkoties, rakstiet: ingrida.kleinhofa@lu.lv.

PALDIES, SKOLOTĀJ!

Fragmenti no reemigrantu ģimeņu un viņu draugu pieredzes stāstiem

„Atbraucām no Anglijas, un sakām lielu paldies skolotājiem. Angļu valodas stundas bija visinteresantākās: mani bērni veica eksperta vai palīga lomu. Tas palīdzēja iegūt gan cieņu klasē, gan draugus.”

„Atgriezāmies ar astoņgadnieku, kurš mācēja tikai pāris teikumu latviski. Bērns sāka mācības otrajā klasē. Viss bija ļoti labi, un nepagāja ne pāris mēnešu, kā viņš jau bija iekļāvies klases mācību un ikdienas dzīves ritmā.”

„Mēs augustā atgriezāmies Latvijā ar diviem bērniem (četrus un septiņus gadus veciem), abi bērni gandrīz nemaz nerunāja latviski.

Kad mazais puika sāka apmeklēt dārziņu, bet meita – skolu, neradās nekādas problēmas – audzinātājas un skolotājas bija ļoti saprotošas.

Ir pagājuši seši mēneši, abi jau spēj vienkāršos teikumos izteikt savas domas latviešu valodā, neraugoties uz to, ka mājās pirmā sarunvaloda mums tomēr ir angļu. Domāju, ja mājās mēs vairāk runātu latviski, būtu vēl labāk.

Sākumā bērni klasē ar manu meitu labprāt runāja angļiski. Skola piešķīra asistenu, kas meitai palīdzēja latviešu valodas un matemātikas apguvē.

Kopumā man ir ļoti laba pieredze atgriežoties.”

„Es pazīstu trīs ģimenes, kuras atgriezušās no Ukrainas, Baltkrievijas un Ķīnas ar pirmstīņu un tīņu vecuma bērniem. Visi šie bērni ļoti ātri integrējās skolas dzīvē, gada laikā apguva latviešu valodu un runā latviski bez problēmām – viena meitene pat piedalījās daiļrunas konkursos.”

„Mana meita jau divus gadus apmeklē vienu no Rīgas skolām. Varu teikt tikai to labāko. Ir papildu latviešu valodas stundas, logopēda nodarbības, un viss ir bez maksas. Zinu, ka šai skolai ir arī pieredze darbā ar imigrantu bērniem, kuri latviešu valodu neprot nemaz.”

A guide for teachers working with remigrant children

2021

Latvian Language Agency

Rīga 2021

In Latvian

Ceļvedis pedagogiem darbam ar reemigrantu bērniem

2021

Latviešu valodas aģentūra

Lāčplēša iela 35-5, Rīga, LV-1011

www.valoda.lv

